

UNHCR

Apvienoto Nāciju Organizācijas augstais komisārs bēgļu lietās
Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

Paredzēts: Vispārējai lietošanai	HCR/GIP/16/12	2016. gada 2. decembrī	Oriģināls: ANĢĻU VALODĀ
---	----------------------	-----------------------------------	------------------------------------

12. VADLĪNIJAS PAR STARPTAUTISKO AIZSARDZĪBU

Pieteikumi par bēgļa statusa piešķiršanu saistībā ar bruņota konflikta un vardarbības situācijām saskaņā ar 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktu un/vai 1967. gada Protokolu par bēgļu statusu, un reģionālajām jēdziena "bēglis" definīcijām

UNHCR publicē šīs Vadlīnijas atbilstoši saņemtajam pilnvarojumam, kas ir iekļauts cita starpā *Apvienoto Nāciju Organizācijas augstā komisāra bēgļu lietās biroja statūtos*, proti, 8. punkta a) apakšpunktā, kopsakarā ar 1951. gada Konvencijas par bēgļu statusu 35. pantu, tās 1967. gada Protokola II pantu, 1969. gada ĀVO (Āfrikas valstu organizācijas) Konvencijas, ko piemēro atsevišķiem Āfrikas bēgļu problēmu aspektiem, VIII panta 1. punktu un 1984. gada Kartahenas (Cartagena) Deklarācijas par bēgļiem II nodaļas e) secinājumu.

Šīs Vadlīnijas precizē UNHCR Rokasgrāmatas par 1951. gada Konvencijā paredzētā bēgļa statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem 164. pantu un citādi papildina minēto Rokasgrāmatu. Tās ir jālasa kopā ar citām UNHCR Vadlīnijām par starptautisko aizsardzību.

Šo Vadlīniju sagatavošanas laikā tika organizētas plašas apspriedes un to mērķis ir sniegt juridiskās interpretācijas norādījumus valstu valdībām, praktizējošiem juristiem, lēmumu pieņēmējiem un tiesu sistēmai, kā arī UNHCR darbiniekiem, kuri noteic bēgļa statusu.

UNHCR Rokasgrāmata par 1951. gada Konvencijā paredzētā bēgļa statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem un Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību ir pieejamas <http://www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html>.

Uzaicinājumi sabiedriskajā apspriešanā izteikties par turpmākajām Vadlīnijām par starptautisko aizsardzību tiks publicēti tiešsaistē <http://www.unhcr.org/544f59896.html>.

Satura rādītājs

I. IEVADS	1
A Darbības joma un terminoloģija	1
B Saistība starp 1951. gada Konvencijā un 1967. gada Protokolā paredzētajām un.....	2
reģionālajām jēdziena "bēglis" definīcijām un ES alternatīvo aizsardzību	2
ES alternatīvā aizsardzība	2
II. 1951. GADA KONVENCIJAS 1. PANTA A PUNKTA 2. APAKŠPUNKTA ANALĪZE PĒC BŪTĪBAS ...	3
A Pamatotas bailes no vajāšanas	3
Starptautisko humāno tiesību un krimināltiesību nozīme	4
Starptautisko cilvēktiesību atkāpju nozīme	4
Individuālie un grupas riski	5
Riska pakāpe	5
Atšķirību testa neizmantošana	6
Uz nākotni vērstā riska novērtējums.....	6
Seksuālā un dzimumvajāšana	6
Personas, kuras īsteno vajāšanu	7
Bēgļi "uz vietas"	7
B Vienu vai vairāku Konvencijas pamatu "dēļ"	8
"Dēļ" (cēloniskais sakars).....	8
Konvencijas pamati	8
C Bēgšanas vai pārcelšanās alternatīva iekšzemē	9
III. 1969. GADA ĀVO KONVENCIJAS I PANTA 2. PUNKTA ANALĪZE PĒC BŪTĪBAS	10
A Sākotnējie apsvērumi, kas virza interpretāciju.....	10
1969. gada ĀVO Konvencijas definīcijas tvērumi	11
B 1969. gada ĀVO Konvencijas definīcijas elementi	11
Spiestas atstāt pastāvīgo dzīvesvietu	11
Bēgļi "uz vietas"	12
Situācijas, kas piespiež bēgt.....	12
C Bēgšanas vai pārcelšanās alternatīva iekšzemē	13
IV. 1984. GADA KARTAHENAS DEKLARĀCIJAS III NODAĻAS 3. SECINĀJUMA IZSMEĻOŠĀ	
ANALĪZE	13
A Sākotnējie apsvērumi, kas virza interpretāciju.....	13
Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas darbības joma	14
B Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas elementi	14
Bēgļi "uz vietas"	14
Apstākļi, kas liek bēgt.....	14
Draudis dzīvībai, drošībai vai brīvībai	16
Bandu vai organizēto noziedzīgo grupējumu vardarbība	16
C Bēgšanas vai pārcelšanās alternatīva iekšzemē	17
V. PROCESUĀLĀS UN PIEMĒROŠANAS PROBLĒMAS	17
A 1951. gada Konvencijas/1967. gada Protokola definīciju un	17
reģionālo definīciju piemērošanas pieejas	17
B Faktu konstatēšana	17
Izcelsmes valsts informācija.....	17
Pierādīšanas pienākums.....	18

I. IEVADS

A Darbības joma un terminoloģija

1. Mūsdienās galvenais bēgļu kustību cēlonis ir bruņoti konflikti un vardarbība. Lielākā daļa no šīm situācijām izraisa vajāšanu uz politiskās pārliecības, reliģijas, etniskās izcelsmes, sociālā stāvokļa vai dzimuma pamata. 1951. gada Konvencija par bēgļa statusu¹ un/vai tās 1967. gada Protokols² (1951. gada Konvencija) ir tieši piemērojami civiliedzīvotājiem, kuri tikuši pārvietoti bruņota konflikta un vardarbības situāciju rezultātā.
2. Šo Vadlīniju mērķis ir sniegt materiāltiesiskus un procesuālus norādījumus bēgļa statusa piešķiršanas pieteikumu izvērtēšanā attiecībā uz bruņotu konfliktu un vardarbības situācijām, kā arī veicināt 1951. gada Konvencijas un reģionālo "bēgļa" jēdziena definīciju piemērošanas vienveidīgumu.³
3. Šajās Vadlīnijās ir sniegti norādījumi par iekļaušanas aspektiem jēdziena "bēglis" definīcijās, kas ir iekļautas: □ 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktā un tās 1967. gada Protokolā (šo Vadlīniju II daļa);
  - 1969. gada ĀVO Konvencijas, ko piemēro atsevišķiem Āfrikas bēgļu problēmu aspektiem⁴ (1969. gada ĀVO Konvencija), I panta 2. punktā (šo Vadlīniju III daļa), un
  - 1984. gada Kartahenas Deklarācijas par bēgļiem III nodaļas 3. secinājumā (šo Vadlīniju IV daļa).⁵Jēdziena "bēglis" reģionālo definīciju iekļaušana šajās Vadlīnijās attiecas uz to piemērošanu pieteikumos par bēgļa statusa piešķiršanu, kas ir saistīti ar bruņotu konfliktu un vardarbību, un neskar šo definīciju piemērošanu citās situācijās.
4. Šajās Vadlīnijās netiek aplūkota izslēgšana⁶ vai izbeigšana,⁷ jautājumi, kas ir saistīti ar patvēruma civilo un humāno būtību,⁸ vai pieteikumi saistībā ar militāro dienestu,⁹ jo par šiem jautājumiem ir pieejami citi norādījumi. Šīs Vadlīnijas arī neskar pirmšķietamo bēgļa statusa atzīšanu, uz kuru attiecas *Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību Nr. 11*.¹⁰ Tomēr tajās ir aplūkota saikne starp jēdziena "bēglis" definīciju 1951. gada Konvencijā un reģionālajām šī jēdziena definīcijām, tostarp attiecībā uz to, kuras no pieejām var tikt izmantotas, piemērojot dažādās definīcijas (Vadlīniju 86.–88. pants). Vadlīnijās galvenā uzmanība ir pievērsta bēgļa statusam un tajās atsevišķi nav skarta starptautiskās aizsardzības alternatīvā vai papildu forma.¹¹
5. Šo Vadlīniju vajadzībām frāze "bruņota konflikta un vardarbības situācija" attiecas uz situācijām, ko raksturo ievērojama vai plaši izplatījusies vardarbība, kas skar civiliedzīvotājus. Šādas situācijas var iekļaut vardarbību starp valsts un nevalstiskajām struktūrām, tostarp organizētām bandām,¹² kā arī vardarbību starp dažādām sabiedrības grupām. Turklāt šādās situācijās vardarbība var pastāvēt divu vai vairāku valstu, valstu un nevalstisku bruņotu grupu, kā arī dažādu nevalstisku bruņotu grupu starpā. Jebkura konkrēta bruņotas grupas kvalificēšana, piemēram, par noziedzīgu vai politisku grupu, nav obligāta vai saistoša, lai konstatētu, ka ir pamats piešķirt bēgļa statusu. Turklāt, lai gan dažos gadījumos šajās Vadlīnijās minētās bruņota konflikta un vardarbības situācijas starptautisko

1Konvencija par bēgļa statusu (1951. gada 28. jūlijs), 189 UNTS 137 (1951. gada Konvencija), <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>.

2 Protokols par bēgļa statusu (1967. gada 31. janvāris), 606 UNTS 267 (1967. gada Protokols), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3ae4.html>.

3Sīkāku informāciju par šo Vadlīniju izstrādāšanas vēsturi un iemesliem skat. UNHCR, *Summary Conclusions on International Protection of Persons Fleeing Armed Conflict and Other Situations of Violence*, 2012. gada 13. un 14. septembra apalā galda sarunas, Keiptauna (Cape Town), Dienvidāfrika, 2012. gada 20. decembris ("UNHCR Keiptaunas Nobeiguma secinājumi"), <http://www.refworld.org/docid/50d32e5e2.html>.

4 ĀVO Konvencija, ko piemēro atsevišķiem Āfrikas bēgļu problēmu aspektiem (1969. gada 10. septembris), 1001 UNTS 45 (1969. gada ĀVO Konvencija), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36018.html>;

5Kartahenas Deklarācijā par bēgļiem, Bēgļu starptautiskās aizsardzības Centrālamerikā, Meksikā un Panamā kolokvijs 1984. gada 22. novembrī (Kartahenas Deklarācija), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html>. 1984. gada Kartahenas Deklarācija nav līgums 1969. gada Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām (1969. gada 23. maijs, 1155 UNTS 331) 1. panta a) punkta izpratnē.

6 UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 5: Application of the Exclusion Clauses: Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2003. gada 4. septembris, HCR/GIP/03/05, <http://www.refworld.org/docid/3f5857684.html>. Skat. arī UNHCR, *Guidelines on the Application in Mass Influx Situations of the Exclusion Clauses of Article 1F of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees*, 2006. gada 7. februāris, <http://www.refworld.org/docid/43f48c0b4.html>.

7 UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 3: Cessation of Refugee Status under Article 1C(5) and (6) of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees (the "Ceased Circumstances" Clauses)*, 2003. gada 10. februāris, HCR/GIP/03/03, <http://www.refworld.org/docid/3e50de6b4.html>.

8 EXCOM Secinājumi Nr. 94 (LIII), 2002. gads, (c)(viii) punkts. UNHCR, *Operational Guidelines on Maintaining the Civilian and Humanitarian Character of Asylum*, 2006. gada septembris, <http://www.refworld.org/docid/452b9bca2.html>.

9 UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 10: Claims to Refugee Status related to Military Service within the context of Article 1A (2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2013. gada 3. decembris, HCR/GIP/13/10/Corr. 1 ("UNHCR Militārā dienesta vadlīnijas"), <http://www.refworld.org/docid/529ee33b4.html>.

10 UNHCR, *Vadlīnijas par starptautisko aizsardzību Nr. 11: Pirmšķietamā bēgļa statusa atzīšana*, 2015. gada 24. jūnijs, HCR/GIP/15/11 ("UNHCR pirmšķietamās atzīšanas vadlīnijas"), <http://www.refworld.org/docid/555c335a4.html>.

11Šo Vadlīniju 9. punktā ir iekļauta atsauce uz saikni starp 1951. gada Konvenciju un Eiropas Savienības (ES) tiesībās paredzēto alternatīvās aizsardzības statusu.

12 UNHCR, *Guidance Note on Refugee Claims Relating to Victims of Organized Gangs*, 2010. gada 31. marts ("UNHCR Vadlīnijas par bandām"), <http://www.refworld.org/docid/4bb21fa02.html>.

humanitāro tiesību (SHT) izpratnē var tikt atzītas par starptautiskiem (SBK)¹³ vai iekšējiem (IBK)¹⁴ bruņotiem konfliktiem, šāda kvalifikācija nav obligāti nepieciešama, lai konstatētu bēgļa statusu.¹⁵ Daudzas bruņotu konfliktu un vardarbības situācijas netiek atzītas par bruņotiem konfliktiem starptautisko humanitāro tiesību izpratnē, bet izmantotie līdzekļi un sekas var būt tikpat vardarbīgas un kaitīgas. Lai aprakstītu bruņota konflikta un vardarbības situācijas, lēmumu pieņēmēji ir lietojuši arī citus apzīmējumus, piemēram, vispārēja¹⁶ vai plaši izplatīta¹⁷ vardarbība. Neatkarīgi no lietotajiem apzīmējumiem bēgļa statusa saņemšanas pieteikuma izvērtēšanas metode ir un paliek tāda pati – faktiskā situācija pilnībā un visaptveroši ir jāsalīdzina ar "bēgļa" definīciju, kā ir paredzēts šajās Vadlīnijās.

B Saistība starp 1951. gada Konvencijā un 1967. gada Protokolā paredzētajām un reģionālajām jēdziena "bēglis" definīcijām un ES alternatīvo aizsardzību

6. Reģionālie bēgļu tiesību akti, piemēram, 1969. gada ĀVO Konvencija un Kartahenas Deklarācija, papildina 1951. gada Konvenciju un 1967. gada Protokolu, kas joprojām ir universālie galvenie bēgļu tiesiskās aizsardzības instrumenti.¹⁸ Katrā no reģionālajiem tiesību aktiem ir iekļauta 1951. gada Konvencijā lietotā "bēgļa" definīcija, kā arī izvērstāk skaidroti tā dēvētie plašākie bēgļa statusa kritēriji ("reģionālās definīcijas"). Gan 1969. gada ĀVO Konvencijas, gan Kartahenas Deklarācijas pamatmērķis ir nodrošināt bēgļu aizsardzību īpašās humānās situācijās, tostarp, kad notiek liela mēroga cilvēku pieplūdumi, bēgot no īpašām situācijām vai apstākļiem šo personu izcelsmes valstī.

7. Noteikti faktiskie apstākļi var liecināt par to, ka konkrēta pieteikuma bēgļa statusa saņemšanai izskatīšanā lietderīga un piemērojama ir gan 1951. gada Konvencijā lietotā definīcija, gan kāda no reģionālajām definīcijām, un tas rada neskaidrības, kuru definīciju piemērot (skat. šo Vadlīniju 86–88. punktu). Citās situācijās persona var būt bēglis saskaņā ar kādu no reģionālajām definīcijām, bet tāds nebūt 1951. gada Konvencijas definīcijas izpratnē, tostarp, ja nav iespējams konstatēt cēlonisku sakaru starp šīs personas bailēm no vajāšanas un Konvencijā paredzēto pamatu. Šādos apstākļos reģionālās definīcijas paplašina personu loku, kurām ir tiesības pretendēt uz bēgļa statusu.¹⁹

8. Lai gan abu reģionālo definīciju formulējums nedaudz atšķiras, situācijas vai apstākļi, uz kuriem tajās ir norādīts un uz kurām tās ir paredzēts attiecināt, lielā mērā ir identiski. Turklāt, kaut arī reģionālās definīcijas ir detalizētas, nevienā no reģionālajiem tiesību aktiem nav bijis iecerēts sniegt visaptverošu definīciju, kas attiektos uz jebkuru situāciju, kurā personas ir spiestas atstāt savas izcelsmes valstis un šķērsot valstu ārējās robežas. Ciktāl runa ir par tiesībām, gan 1951. gada Konvencija, gan reģionālie tiesību akti atzīt personu par bēgli un paredz, ka ir jāpiemēro 1951. gada Konvencijā paredzētās tiesības.²⁰ Tādēļ vairumā gadījumu nebūs īpašas nozīmes, saskaņā ar kuru konkrēto definīciju persona tiek atzīta par bēgli. Tomēr, lai panāktu juridisko noteiktību, katra definīcija ir pienācīgi jāinterpretē, savukārt lēmuma pieņemšanā ieteicams izmantot secīgo pieeju (skatīt šo Vadlīniju 86. līdz 88. punktu). Lēmumu pieņēmējiem ir jāpatur prātā arī tas, ka reģionālās aizsardzības sistēmas ir paredzētas īstenot tādā veidā, kas papildinātu un stiprinātu 1951. gada Konvencijas režīmu.²¹

ES alternatīvā aizsardzība

131949. gada Ženēvas konvenciju, tostarp Ženēvas Konvencijas par civilpersonu aizsardzību kara laikā (Ceturta Ženēvas konvencija), kopējā 2. panta 1. punkts, 1949. gada 12. augusts, 75 UNTS 287, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36d2.html>, un 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju papildprotokola, kas attiecas uz starptautiska rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (I protokols), 1. panta 4. punkts, 1977. gada 8. jūnijs, 1125 UNTS 3, ("Ženēvas konvenciju I protokols"), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36b4.html>. Skat. arī: Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja (ICRC), *How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law?*, 2008. gada marts, 1.–3. lpp., <http://www.refworld.org/docid/47e24eda2.html>, un: Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja, *International humanitarian law and the challenges of contemporary armed conflicts*, 2016. gada oktobris, 2016 32/C/15/11, <http://www.refworld.org/docid/58047a764.html>.

141949. gada Ženēvas konvenciju, iekļaujot Ceturto Ženēvas konvenciju, kopējais 3. pants (13. piezīme) un 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju papildprotokola, kas attiecas uz lokāla rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (II protokols) 1. pants, 1977. gada 8. jūnijs, 1125 UNTS

15 Pēc analogijas šādu nostāju attiecībā uz iekšēja bruņota konflikta jēdzienu ES Kvalificēšanas direktīvā ieņēma Eiropas Savienības Tiesa (EST) lietā *Aboubacar Diakité v. Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, Eiropas Savienība: Eiropas Savienības Tiesa, 2014. gada 30. janvāris, 23. punkts, <http://www.refworld.org/docid/52ea51f54.html>. EST uzskatīja, ka "ja starptautisko humanitāro tiesību uzdevums ir aizsargāt civiliedzīvotājus konflikta zonā, ierobežojot karadarbības sekas attiecībā uz personām un lietām, tajās [...] nav paredzēta starptautiskas aizsardzības piešķiršana noteiktām civilpersonām ārpus konflikta zonas un ārpus konfliktā iesaistīto pušu teritorijas".

16 Skat. šo Vadlīniju 71.–73. punktu.

17 Eiropas Savienībā saistībā ar starptautisko aizsardzību termins "plaši izplatīta vardarbība" ir lietots ES (pārstrādātās) Kvalificēšanas direktīvas 15. panta 3. punktā. Kā norādījusi EST, plaši izplatīta vardarbība "var attiekties uz personām neatkarīgi no to individuālā stāvokļa". Lietā *Elgafaji v. Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, Eiropas Savienība: Eiropas Savienības Tiesa, 2009. gada 17. februāris, 34. punkts, <http://www.refworld.org/docid/499aaee52.html>.

18EXCOM Secinājumi Nr. 87 (L), 1999. gads, (f) punkts, un EXCOM Secinājumi Nr. 89 (LI), 2000. gads. Skat. arī 1969. gada ĀVO Konvenciju, 4. piezīme, preambulas deviņā rindkopa, kurā kā bēgļu aizsardzības pamata un vispārējais tiesību akts tiek minēta 1951. gada Konvencija ar 1967. gada Protokolu.

19UNHCR Pirmšķietamās atzīšanas vadlīnijas, 10. piezīme, 5. punkts.

201969. gada ĀVO Konvencija atzīst, ka 1951. gada Konvencijā bēgļiem piešķirtās tiesības ir piemērojamas arī bēgļiem, kuri par tādiem ir atzīti saskaņā ar 1969. gada ĀVO Konvenciju. Skat. 1969. gada ĀVO Konvenciju, 4. piezīme, preambulas desmitā rindkopa, un VIII panta 2. daļa. Skat. arī: M. Sharpe, "The 1969 African Refugee Convention: Innovations, Misconceptions, And Omissions", *McGill Law Journal* (2012. gads) 58, 126.–145. lpp. Kartahenas Deklarācijā arī ir atzīts, ka 1951. gada Konvencijā noteiktās tiesības ir piemērojamas bēgļiem, kuri par tādiem ir atzīti saskaņā ar III nodaļas 3. secinājumu, kā arī pausts tiešs aicinājums reģiona valstīm bēgļu lietās piemērot 1969. gada Amerikas Cilvēktiesību konvenciju un atzīt, ka ģimeņu atkalapvienošanās ir uzskatāma par pamatprincipu (Kartahenas Deklarācija, 5. piezīme, III nodaļas 1., 8. un 13. secinājums).

21 EXCOM 89. secinājums (LI), 2000. gads, un EXCOM 103. secinājums (LVI), 2005. gads, iekļaujot b) punktu.

9. ES (pārstrādātā) Kvalificēšanas direktīva paredz alternatīvo aizsardzību, kas papildina 1951. gada Konvencijā un 1967. gada Protokolā paredzēto aizsardzību.²² Tā attiecas uz personām, kuras nav uzskatāmas par bēgļiem, bet saskaras ar reālu risku ciest būtisku kaitējumu, cita starpā, ja pastāv "smagi un individuāli draudi civiliedzīvotāja dzīvībai vai veselībai plaši izplatītas vardarbības dēļ starptautisku vai iekšēju bruņotu konfliktu gadījumā".²³ Noteiktās situācijās kritēriji bēgļu aizsardzībai saskaņā ar 1951. gada Konvenciju un alternatīvajai aizsardzībai var savstarpēji pārklāties. Tā kā bēgļu aizsardzība ir uzskatāma par primāru un alternatīvā aizsardzība attiecas tikai uz personām, kuras netiek atzītas par bēgļiem, pieteikumi, kuros ir iekļautas norādes uz bruņota konflikta un vardarbības situācijām, vispirms ir jāizvērtē saskaņā ar kritērijiem bēgļu aizsardzībai. Tikai tad, ja pieteikuma iesniedzējs nav tiesīgs iegūt bēgļa statusu, prasība ir jāvērtē saskaņā ar alternatīvās aizsardzības kritērijiem.²⁴

II. 1951. GADA KONVENCIJAS 1. PANTA A PUNKTA 2. APAKŠPUNKTA ANALĪZE PĒC BŪTĪBAS

10. Saskaņā ar terminu parasto nozīmi, kā arī, ņemot vērā 1951. gada Konvencijas kontekstu, objektu un mērķi,²⁵ 1. panta A punkta 2. apakšpunkts ir piemērojams personām, kuras bēg no bruņota konflikta un vardarbības situācijas. Būtībā 1951. gada Konvencijā lietotā "bēgļa" definīcija nekādi nenošķir bēgļus atkarībā no tā, vai tie bēg no vajāšanas miera vai kara laikā. 1. panta A punkta 2. apakšpunkta vajadzībām nepieciešamā analīze ir vērsta uz to, vai pastāv pamatotas bailes no vajāšanas kāda šajā konvencijā paredzēta pamata dēļ. UNHCR rokasgrāmatas 164. pantā iekļauto frāzi "personas, kuras ir spiestas atstāt savu izcelsmes valsti starptautisku vai iekšēju bruņotu konfliktu rezultātā, parasti neuzskata par bēgļiem saskaņā ar 1951. gada Konvenciju vai 1967. gada Protokolu" jāsaprot kā attiecināmu tikai uz situācijām, kad nepastāv cēloniskais sakars starp personas pamatotām bailēm no vajāšanas un kādu no 1951. gada Konvencijā paredzētajiem pamatiem.

A Pamatotas bailes no vajāšanas

11. Draudi dzīvībai vai brīvībai un citi nopietni cilvēktiesību pārkāpumi var būt vajāšana 1951. gada Konvencijā lietotās bēgļa definīcijas vajadzībām.²⁶ Turklāt mazāki kaitējuma veidi var kumulatīvi veidot vajāšanu.²⁷ Diskriminācija veidos vajāšanu, ja tās sekas ir situācija, kas attiecīgajai personai šķiet nepanesama vai būtiski aizskar tās intereses.²⁸ Tāpat rīcība, kas nopietni pārkāpj SHT, var veidot vajāšanu (skat. šo Vadlīniju 14. un 15. punktu).²⁹ Tas, vai kāda rīcība ir uzskatāma par vajāšanu, būs atkarīgs arī no personas individuālās situācijas, tostarp pieteikuma iesniedzēja vecuma, dzimuma, uzskatiem, veselības stāvokļa, jūtām un psiholoģiskā profila.³⁰

12. 11. punktā minētie standarti tieši tāpat jāpiemēro attiecībā uz personām, kuras bēg no bruņota konflikta un vardarbības situācijām. Nav nepieciešams smagāks vai nopietnāks kaitējums, lai tas veidotu vajāšanu bruņota konflikta un vardarbības situācijās, salīdzinot ar citām situācijām; tāpat nav būtiski vai lietderīgi vērtēt, vai pret pieteikuma iesniedzējiem būtu bijusi vērsta sliktāka attieksme nekā bruņota konflikta un vardarbības situācijās varētu "sagaidīt". Bruņota konflikta un vardarbības situācijas kopējais konteksts var pastiprināt kaitējuma ietekmi uz personu, tā atsevišķos gadījumos radot tādu kaitējumu, kas ir uzskatāms par vajāšanu. Piemēram, ieilgušas bruņota konflikta un vardarbības situācijas var smagi nelabvēlīgi ietekmēt pieteikuma iesniedzēju fizisko un psiholoģisko veselību vai viņu personīgo izaugsmi,

22 Eiropas Savienība: Eiropas Savienības Padome, Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīva Nr. 2011/95/ES par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kuras tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu un par piešķirtās aizsardzības saturu, 2011. gada 20. decembris, OV L 337; 2011. gada decembris, 9.–26. lpp., preambulas 33. apsvērums, <http://www.refworld.org/docid/4f197df02.html> ("ES (pārstrādātā) Kvalificēšanas direktīva"). To, ka pastāv divas dažādas aizsardzības sistēmas, EST atzina lietā *Salahadin Abdulla (Salahadin Abdulla)* un citi pret Vācijas Federatīvo Republiku, C-175/08; C-176/08; C-178/08 un C-179/08, Eiropas Savienība: Eiropas Savienības Tiesa, 2010. gada 2. maijs, 78. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4b8e6ea22.html>. Skat. arī EXCOM 103. secinājumu (LVI), 2005. gads, (b), (i) un (k) punkts.

23 ES (pārstrādātā) Kvalificēšanas direktīva, 22. piezīme, 2. panta f) punkts, saskaņā ar kuru "persona, kura ir tiesīga saņemt alternatīvo aizsardzību" ir "trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kuru nevar kvalificēt kā bēgļu, bet attiecībā uz kuru ir sniegts pietiekams pamatojums, lai uzskatītu, ka attiecīgā persona, ja tā atgrieztos savā izcelsmes valstī, vai ja bezvalstnieks atgrieztos savas agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, tam draudētu reāls risks ciest būtisku kaitējumu, kā noteikts 15. pantā, un uz kuru neattiecas 17. panta 1. un 2. punkts un kurš nevar vai šāda riska dēļ nevēlas pieņemt minētās valsts aizsardzību". Būtiska kaitējuma izpratne ES (pārstrādātās) Kvalificēšanas direktīvas 15. pantā ir šāda: "(a) nāves sods vai tā izpilde; vai (b) pieteikuma iesniedzēja spīdzināšana vai necilvēcīga pazemojoša izturēšanās pret viņu, vai necilvēcīga vai pazemojoša sodīšana izcelsmes valstī; vai (c) smagi un individuāli draudi civiliedzīvotāja dzīvībai vai veselībai plaši izplatītas vardarbības dēļ starptautisku vai iekšēju bruņotu konfliktu gadījumā."

24 *H. N. v Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, Eiropas Savienības Tiesa, 2014. gada 8. maijs, 35. punkts, <http://www.refworld.org/docid/5375e84f4.html>. Ja alternatīvās aizsardzības kritēriji tiktu izvērtēti vispirms, tādēļ ka, piemēram, būtu šķīti vienkāršāk konstatēt vardarbības un konflikta pastāvēšanu, izmantojot vispārpieejamu informāciju par izcelsmes valsti nekā to, ka personai ir pamatotas bailes no vajāšanas viena vai vairāku Konvencijā norādīto pamatu dēļ, šāda rīcība būtu pretrunā ar kopējo Eiropas patvēruma sistēmu, Līgumu par Eiropas Savienību un 1951. gada Konvenciju.

25 EXCOM Secinājums Nr. 103 (LVI), 2005. gads, (c) punkts.

26 UNHCR, *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 2011. gada decembris, HCR/1P/4/ENG/REV. 3, 51. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4f33c8d92.html> ("UNHCR rokasgrāmata").

27 Turpat, 53. punkts.

28 Turpat, 54. punkts.

29 UNHCR, *Expert Meeting on Complementarities between International Refugee Law, International Criminal Law and International Human Rights Law: Summary Conclusions*, 2011. gada jūlijs, 13.–21. punkts, ("UNHCR Aruša (Arusha) Nobeiguma secinājumi"), <http://www.refworld.org/doci/d4e1729d52.html>.

30 UNHCR rokasgrāmata, 26. piezīme, 52. un 55. punkts.

kas ir jāizvērtē, ņemot vērā viņu raksturu, pagātņi, stāvokli sabiedrībā, vecumu, dzimumu un citus faktoros.³¹

13. Bruņota konflikta un vardarbības situācijās personas bieži saskaras ar smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem vai citu būtisku kaitējumu, ko var uzskatīt par vajāšanu. Šāda vajāšana var iekļaut, bez ierobežojuma, genocīda³² un etniskās tīrīšanas³³ gadījumus; spīdzināšanu un cita veida necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos;³⁴ izvarošanu un cita veida seksuālo vardarbību;³⁵ piespiedu darbu, tostarp bērnu darbu;³⁶ patvaļīgu arestu un aizturēšanu; ķīlnieku sagrābšanu un piespiedu vai patvaļīgu pazūšanu, kā arī lielu skaitu citu smaga kaitējuma veidu, kas ir radušies apstākļos, kuri ir minēti, piemēram, šo Vadlīniju 18. un 19. punktā.

Starptautisko humāno tiesību un krimināltiesību nozīme

14. Daudzus no minētajiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kā arī citu kaitējumu var uzskatīt arī par kara noziegumiem, ja tie notiek bruņota konflikta kontekstā un ir ar to saistīti starptautisko humāno tiesību izpratnē, un/vai par noziegumiem pret cilvēci, ja tie ir daļa plaša vai sistemātiska uzbrukuma civiliedzīvotājiem.³⁷ Deportācijas un piespiedu nosūtīšana vai pārvietošana, kas dažkārt var izpausties kā etniskā tīrīšana vai genocīds, arī var būt kara noziegumi, ja tie notiek bruņota konflikta kontekstā un ir ar to saistīti starptautisko humāno tiesību izpratnē, un/vai noziegumi pret cilvēci, ja tie ir daļa plaša vai sistemātiska uzbrukuma civiliedzīvotājiem.³⁸

15. Lai noteiktu, vai personai ir piešķirams bēgļa statuss, starptautisko humāno tiesību pārkāpumi var būt informatīvi, bet ne saistošs kritērijs tam, vai kāda rīcība 1951. gada Konvencijas izpratnē ir uzskatāma par vajāšanu. Lēmuma pieņēmējs, mēģinot konstatēt, ka konkrēts kaitējums ir atzīstams par vajāšanu, no pieteikuma iesniedzēja nevar gaidīt pierādījumus, ka ir noticis vai nu starptautisko humāno tiesību pārkāpums, vai starptautisks noziegums.³⁹ Arī starptautiskajās krimināltiesībās definētie kritēriji vajāšanai kā noziegumam pret cilvēci⁴⁰ nav piemērojami bēgļa statusa noteikšanā. Starptautiskās krimināltiesības un tribunāli, formulējot apsūdzības krimināllietās, galvenokārt ir ieinteresēti pagātnē nodarītajā kaitējumā – to pilnvaras neiekļauj starptautiskās aizsardzības sniegšanu civiliedzīvotājiem kā humāno mērķi plašākā nozīmē. Ja bēgļa statusa noteikšanā būtu jāpaļaujas tikai uz starptautiskajām krimināltiesībām to stingrākajā izpratnē, tas varētu kaitēt 1951. gada Konvencijā paredzētajiem starptautiskās aizsardzības mērķiem un neattiecināt tās aizsardzību uz personām, kuru dzīvībai vai brīvībai draud nopietnas briesmas.⁴¹ Turklāt, pat ja konkrēta darbība nav aizliegta starptautiskajās humānajās tiesībās vai krimināltiesībās, tas nemaina to, ka starptautisko bēgļu tiesību izpratnē minētā darbība var būt uzskatāma par vajāšanu.⁴²

Starptautisko cilvēktiesību atkāpju nozīme

16. Attiecīgo cilvēktiesību līgumu dalībvalstis var ierobežot atsevišķas cilvēktiesības, ja pastāv ārkārtas stāvoklis, kas apdraud sabiedrisko dzīvi.⁴³ Ja pastāv likumīgs ārkārtas stāvoklis, ierobežojamo tiesību

31 Turpat, 43. punkts. *UNHCR, Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2009. gada 22. decembris, *HCR/GIP/09/08*, 10. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4b2f46d2.html>.

32 Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to (1948. gada 9. decembris), 78 *UNTS* 277, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3ac0.html>. 6. pants, Romas Starptautiskās Krimināltiesības statūti (2002. gada 1. jūlijs), 2187 *UNTS* 3 ("SKT Romas Statūti"), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html>.

33 Etniskā tīrīšana ir definēta kā "mērķtiecīga politika, ko ir radījusi kāda etniska vai reliģiska grupa, lai ar vardarbīgiem un teroristiskiem līdzekļiem liktu citai etniskajai vai reliģiskajai grupai piederīgiem civiliedzīvotājiem pamest noteiktas ģeogrāfiskās teritorijas", ANO Drošības padome, *Report of the Commission of Experts Established Pursuant to United Nations Security Council Resolution 780 (1992)*, 1994. gada 27. maijs, *S/1994/674*, <http://www.refworld.org/docid/582060704.html>.

34 Skat. cita starpā: Starptautiskais Pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (1966. gada 16. decembris), 7. pants, 999 *UNTS* 171 ("SPPT"), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html>, un Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem (1984. gada 10. decembris) 1465 *UNTS* 85, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>.

35 Skat. šo Vadlīniju 26. un 27. punktu.

36 *UNHCR Militārā dienesta vadlīnijas*, 9. piezīme, 35. un 37.–41. punkts. ("nelikumīga bērnu vervēšana").

37 SKT Romas Statūti, 32. piezīme, 7. un 8. pants.

38 *UNHCR* Arušas Nobeiguma secinājumi, 29. piezīme, 9. un 10. punkts. Jāņem vērā, ka starptautiskā bruņotā konfliktā starptautisko humāno tiesību izpratnē evakuācija var notikt drošības vai obligātu militāru prasību izpildīšanas nolūkā saskaņā ar Ženēvas Konvencijas par sauszemes bruņoto spēku ievainoto un slimu stāvokļa uzlabošanu (Pirmā Ženēvas konvencija) 49. pantu, 1949. gada 12. augusts, 75 *UNTS* 31, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3694.html>. Iekšēja bruņota konflikta kontekstā skat. Ženēvas konvenciju II protokola 17. pantu, 14. piezīme.

39 Piemēram, starptautiskajās krimināltiesībās paredzētā prasība konstatēt, ka ir bijis nodoms diskriminēt un ka noziegums ir daļa plaša vai sistemātiska uzbrukuma civiliedzīvotājiem, nav obligāta starptautiskajās bēgļu tiesībās. Skatīt: *UNHCR* Arušas Nobeiguma secinājumi, 29. piezīme, 15. punkts.

40 SKT Romas Statūti, 32. piezīme, 7. panta 1. punkta h) apakšpunkts.

41 *UNHCR* Arušas Kopsavilkuma secinājumi, 29. piezīme, 15. punkts.

42 Šāda rīcība var, piemēram, būt smags cilvēktiesību pārkāpums. Starptautisko cilvēktiesību piemērošana turpinās arī bruņotu konfliktu situācijās, daļēji izņemot, ja ir paredzēts piemērot atkāpes kā, piemēram, SPPT 4. panta 34. piezīmē. Skat: *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons*, konsultatīvais atzinums, *I.C.J. Reports* 1996, 226. lpp., ANO Starptautiskā tiesa (ICJ), 1996. gada 8. jūlijs, 15. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4b2913d62.html>; *Advisory Opinion Concerning Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, ANO Starptautiskā tiesa, 2004. gada 9. jūlijs, 106. punkts, <http://www.refworld.org/docid/414ad9a719.html>; ANO Cilvēktiesību komiteja (ANO CTK), 29. vispārējais komentārs [80] *The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 2004. gada 26. maijs, *CCPR/C/21/Rev.1/Add.13*, 11. punkts, <http://www.refworld.org/docid/478b26ae2.html>. Skat. arī: *AF (Syria)*, [2012] *NZIPT* 800388, Jaunzēlande: Imigrācijas un aizsardzības tribunāls, 2012. gada 20. decembris, 45.–49. pants, <http://www.refworld.org/docid/54c127434.html>.

43 SPPT, 34. piezīme, 4. pants. Arī: ANO Cilvēktiesību komiteja, *CCPR* 29. vispārējais komentārs *Article 4: Derogations during a State of Emergency*, 2001. gada 31. augusts, *CCPR/C/21/Rev.1/Add.11*, ("CTK 29. vispārējais komentārs"), <http://www.refworld.org/docid/453883fd1f.html>, saskaņā ar kuru ir pieļaujams atkāpties vienīgi no konkrēti identificētu tiesību ieviešanas un tikai tiktāl, cik tas strikti ir nepieciešams, lai atrisinātu konkrēto situāciju, ievērojot citas starptautiskajās tiesībās paredzētās saistības, kā arī ir aizliegts to pamatot ar diskrimināciju vai sasniegt diskriminējošu rezultātu. Pieņemtajiem pasākumiem jābūt samērīgiem un attiecīgā cilvēktiesību institūcija jāinformē par šo izņēmumu. Reģionālā līmenī izņēmuma klauzulas ir paredzētas Eiropas Padomes Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencijā, kas ir grozīta ar 11. un 14. protokolu, 1950. gada 4. novembris, *ETS* 5, 15. pants, (ECTK), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html>, un Amerikas valsts organizācijas (AVO) Amerikas Cilvēktiesību konvencijā, "Sanhosē (San Jose) Pakts", Kostarika (*Costa Rica*), 1969. gada 22. novembris, 27. pants (Amerikas Cilvēktiesību konvencija), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36510.html>.

nenodrošināšana var neradīt vajāšanu, ja pieņemtie pasākumi attiecīgajā situācijā ir konkrēti nepieciešami.⁴⁴ Tomēr, lai pieņemtu lēmumu par pieteikumu par bēgļa statusa piešķiršanu, ko ir iesniegusi persona, kura bēg no šādas situācijas, ir jāizvērtē lietas kopējie apstākļi. Ārkārtas stāvoklis var būt nelikumīgs vai iekļaut pasākumus, kas situācijas īpatnību dēļ nav obligāti nepieciešami, vai pasākumus, kas skar neierobežojamās tiesības.

Individuālie un grupas riski

17. Bruņota konflikta un vardarbības situācijās pieteikuma iesniedzējs var būt pakļauts riskam, ka vajāšana tiks vērstā konkrēti pret viņu. Tāpat šādos gadījumos vajāšana var draudēt veselām grupām vai sabiedrībām, pakļaujot riskam ikvienu grupai piederīgo.⁴⁵ Tas, ka daudzi vai visi kādas kopienas locekļi ir pakļauti riskam, nemazina nevienas konkrētas personas pieteikuma pamatotību.⁴⁶ Pārbaudes kritērijs pastāv attiecībā uz to, vai personas bažas par vajāšanu ir pamatotas. Dažos gadījumos bruņota konflikta un vardarbības ietekme uz visu sabiedrību vai konkrēti uz civiliedzīvotājiem nostiprina, nevis pavājina konkrētas personas pamatotās bailes par to, ka tā varētu tikt vajāta.⁴⁷

18. Piemēram, bruņota konflikta un vardarbības situācijās gaisa uzlidojumi, kasešu munīcijas, šrapnelbumbu vai ķīmisko ieroču izmantošana, artilērijas vai snaiperu uguns, paštaisītas spridzināšanas ierīces, kājnieku mīnas, automobiļos ievietoti spridzekļi, spridzinātāju pašnāvnieku uzbrukumi vai aplenkumu taktika var skart un apdraudēt veselās kopienas. Arī sistemātiska pārtikas un medicīnisko preču piegāžu liegšana, ūdensapgādes un elektrības atslēgšana, īpašuma iznīcināšana, slimnīcu un skolu pielāgošana militārām vajadzībām vai to slēgšana var būt būtisks cilvēktiesību vai starptautisko humāno tiesību pārkāpums, kas skar visu kopienas.⁴⁸ Saskaņā ar šādām darbībām var veidot vajāšanu 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunkta izpratnē vai nu pati par sevi, vai kopā ar citiem elementiem.

19. Vajāšanu var veidot arī gan tiešās, gan netiešās bruņotu konfliktu un vardarbības situāciju sekas, tostarp šo situāciju ilgtermiņa sekas, piemēram, svarīgas infrastruktūras iznīcināšana, nedrošība un galēja nabadzība. Konkrētāk, bruņota konflikta un vardarbības situācijas var būtiski ietekmēt tiesiskumu, kā arī valsts un sabiedrības struktūru un atbalsta sistēmas. Bruņotu konfliktu un vardarbības situācijas var izraisīt pilnīgu vai daļēju valdības institūciju un dienestu, politisko institūciju, policijas un tieslietu sistēmas sabrukumu. Var tikt traucēti nepieciešamākie pakalpojumi – ūdensapgāde, elektroenerģijas piegāde, kanalizācijas pakalpojumi. Var būt novērojams arī paaugstināts noziedzības līmenis, marodierisms un korupcija, pārtikas trūkums, nepietiekams uzturs un bads, ierobežota pieeja izglītībai un veselības aprūpei, izteikta ekonomiskā lejupslīde, labklājības zudums un nabadzība. Ja bruņotu konfliktu un vardarbības situācijām ir minētās smagās sekas, tās atsevišķi vai kopā var uzskatīt par vajāšanu, kas rada pamatotas bailes no vajāšanas. Tas ir svarīgi arī tad, ja vajāšanas risku rada nevalstiskās struktūras (skatīt šo Vadlīniju 28. līdz 30. punktu).

20. Starp faktoriem, kas būtu jāņem vērā, ir arī propaganda, kas var radīt vai veicināt vienas vai vairāku sabiedrības grupu apspiestību un neiecietību vai veicināt vai izraisīt vajāšanas risku.⁴⁹

Riska pakāpe

21. Personas bailes no vajāšanas ir pamatotas, ja ir iespējams ar saprātīgu pamatojumu konstatēt, ka pastāvīga uzturēšanās izcelsmes valstī tai jau ir kļuvusi vai varētu kļūt nepanesama.⁵⁰ Saistībā ar to nav jāreķina varbūtība pēc kādas noteiktas formulas,⁵¹ piemēram, pamatojoties uz nogalināto, ievainoto vai pārvietoto personu skaitu, bet gan jāveic gan kvantitatīvās, gan kvalitatīvās informācijas analīze no pieteikuma iesniedzēja situācijas viedokļa (par faktu konstatēšanu skat. šo Vadlīniju 89.–92. punktu).

44 *MS (Coptic Christians) Egypt CG v Secretary of State for the Home Department*, [2013] UKUT 00611 (IAC), Apvienotā Karaliste: Augstākais tribunāls (Imigrācijas un patvēruma lietu palāta), 2013. gada 3. decembris, 120. punkts, <http://www.refworld.org/docid/52a5b86e4.html>.

45 Kaitējuma risku iedzīvotājiem kā īpaši plašas vardarbības rezultātu Eiropas Cilvēktiesību tiesa analizēja, cita starpā, lietā *Sufi and Elmi v. United Kingdom*, pieteikumi Nr. 8319/07 un 11449/07, Eiropas Padome: Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2011. gada 28. jūnijs, <http://www.refworld.org/docid/4e09d29d2.html>, un *L.M. and Others v. Russia*, pieteikumi Nr. 40081/14, 40088/14 un 40127/14, Eiropas Padome: Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2015. gada 15. oktobris, <http://www.refworld.org/docid/561f770f4.html>.

46 UNHCR, *Interpreting Article 1 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 2001. gada aprīlis, 21. punkts, <http://www.refworld.org/docid/3b20a3914.html>.

47 Kā norādījusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa, "saistībā ar pieteikumiem patvēruma iegūšanai, kas ir pamatoti ar vispārīgu risku, ja informācija par šādu risku ir brīvi pieejama dažādos avotos, Konvencijas 2. un 3. pantā paredzētais valsts pienākums izraidīšanas lietās paredz, ka iestādes riska izvērtējumu veic pēc savas iniciatīvas". Skat.: *F.G. v. Sweden*, pieteikums Nr. 43611/11, Eiropas Padome: Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2016. gada 23. marts, 126. punkts, <http://www.refworld.org/docid/56fd485a4.html>.

48 Kritēriji, kuriem ir nozīme konflikta intensitātes vērtēšanā, ir formulējis Apvienotās Karalistes Patvēruma un imigrācijas lietu tribunāls/Imigrācijas lietu apelācijas iestāde lietā *AM & AM (Armed Conflict: Risk Categories) Somalia v. Secretary of State for the Home Department*, [2008] UKAIT 00091, Apvienotā Karaliste: Patvēruma un imigrācijas lietu tribunāls/Imigrācijas lietu apelācijas iestāde, 2009. gada 27. janvāris, <http://www.refworld.org/docid/4934f7542.html>, un atkārtoti Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā *Sufi and Elmi v. United Kingdom*, 45. piezīme, 241. punkts, un *L.M. and Others v. Russia*, 45. piezīme, 121. punkts.

49 Piemēram, Ruandā 1994. gadā tūsi cits sievietes hutu kontrolētajos medijos tika apzīmētas kā "pavedinātās ienaidnieces", tādējādi "radot vidi, kurā bija iespējams paredzēt, ka seksuāli uzbrukumi tūsi sievietēm būs viņām piedēvētās lomas sekas". Skat.: *The Prosecutor v. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze (Judgement and Sentence)*, ICTR-99-52-T, Starptautiskais Ruandas Kara noziegumu tribunāls (ICTR), 2003. gada 3. decembris, 1079. punkts, <http://www.refworld.org/docid/404468bc2.html>.

50 UNHCR rokasgrāmata, 26. piezīme,

42. punkts. 51 *Immigration and Naturalization Service v. Cardoza-Fonseca*, 480 U.S. 421; 107 S. Ct. 1207; 94 L. Ed. 2d 434; 55 U.S.L.W. 4313, ASV Augstākā tiesa, 1987. gada 9. marts, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b68d10.html>. Tiesnesis Dž. Stīvenss (*Stevens J.*), noraidot formulas piemērošanu, komentēja: "Augstā komisāra veiktā ANO standarta analīze saskan ar mūsu pašu pētījumiem par Protokola definīcijas izcelsmi, kā arī daudz speciālistu secinājumiem pēc šī jautājuma izpētes. ANO lietotajā definīcijā gluži vienkārši nav vietas secinājumam, ka tikai tādēļ, ka varbūtība, ka pieteikuma iesniedzējs tiks nošauts, spīdzināts vai citādi vajāts, ir 10%, tas nozīmētu, ka iesniedzējam nav "pamatotu baļu" par to, ka šāds notikums varētu iestāties."

Atšķirību testa neizmantošana

22. Kā minēts šo Vadlīniju 17. punktā, personai var būt pamatotas bailes no vajāšanas, kādas ir arī daudziem citiem, turklāt tās var pastāvēt līdzīgā vai tādā pašā pakāpē.⁵² Pieteikuma iesniedzējam, kurš bēg no bruņota konflikta un vardarbības situācijas, nav jāpierāda, ka attiecībā uz viņu pastāv kaitējuma risks, kas ir lielāks par to, kurš ir piemērojams citām personām līdzīgā situācijā (to dažreiz sauc par "atšķirību testu").⁵³ Salīdzinot ar citām situācijām, bruņota konflikta un vardarbības situācijās nav nepieciešama augstāka riska pakāpe, lai konstatētu, ka pastāv pamatotas bailes no vajāšanas.

23. Turklāt dažas tiesas ir minējušas "atšķirības risku", lai uzsvērtu prasību pēc cēloņsakarības starp risku (t. i., pamatotām bailēm no vajāšanas) un vajāšanas iemesliem (t. i., vienu vai vairākiem Konvencijā minētajiem pamatiem). Tomēr šāds formulējums var izraisīt riska elementa un cēloņsakarības prasības sajaukšanu, kam ir veltīts šo Vadlīniju 32. un 33. punkts, un tas neatbilst pareizai 1951. gada Konvencijā lietotās "bēgļa" definīcijas piemērošanai.⁵⁴

Uz nākotni vērstis riska novērtējums

24. 1951. gada Konvencija aizsargā personas, kurām lēmuma pieņemšanas brīdī pastāv vajāšanas risks to izcelsmes valstī, neatkarīgi no tā, vai tās jau cietušas no vajāšanas. Lēmuma pieņemšanai par to, vai personai ir pamatotas bailes no vajāšanas, ir nepieciešams tālredzīgs visu attiecīgo lietas apstākļu novērtējums (skat. šo Vadlīniju 89. līdz 92. punktu). Ja nav notikusi attiecīga apstākļu maiņa, jāpieņem, ka personas, kuras agrāk ir cietušas no vajāšanas, joprojām ir pakļautas vajāšanas riskam.⁵⁵

25. Novērtējot risku, ir svarīgi ņemt vērā daudzu mūsdienīgu bruņoto konfliktu un vardarbības situāciju strauji mainīgo raksturu. Bruņotu konfliktu un vardarbības situācijās bieži mainās vardarbības pakāpe un kontrole pār teritorijām un iedzīvotājiem. Piemēram, pat tad, ja lēmuma pieņemšanas laikā vardarbības līmenis ir relatīvi zems, laika gaitā bruņota konflikta un vardarbības situācija var mainīties, paaugstinot risku un ļaujot konstatēt pamatotas bailes. Vardarbības mazināšanās konkrētā brīdī var būt saistīta ar noteiktiem iemesliem, piemēram, ja puses pārgrupējas vai maina stratēģiju, vai ir panākts pagaidu pamiers. Tāpat, pat ja vardarbība vēl nav izcēlusies noteiktā valsts daļā, var paredzēt, ka uz to izplatīsies vardarbība, ņemot vērā bruņota konflikta un vardarbības situācijas kopējo kontekstu un pagātni, vardarbības attīstību un kartēšanu, iesaistītās intereses un citus apstākļus iesniedzēja izcelsmes valstī. Arī agrākās vardarbības sekas var sasniegt vajāšanas līmeni, neņemot vērā īslaicīgu karadarbības pārtraukšanu, tādēļ tās ir rūpīgi jāizvērtē. Turklāt miera un demobilizācijas līgumu īstenošana praksē var radīt situācijas, ka vai nu varas vakuumu aizpilda jaunus bruņotas struktūras, vai arī bijušie šādu struktūru dalībnieki, kas nav atbrūņojušies un iekļāvušies sabiedrībā, apvienojas grupās. Arī tam ir nepieciešama sīka analīze, kas pastāvīgi attīstās, reaģējot uz notikumu attīstību izcelsmes valstī.

Seksuālā un dzimumvajāšana

26. Seksuāla un dzimumvardarbība, tostarp izvarošana, cilvēku tirdzniecība, seksuālā verdzība un paverdzinošas/piespiedu laulības ir bieži sastopami vajāšanas veidi daudzās bruņota konflikta un vardarbības situācijās.⁵⁶ Seksuāla vardarbība un dzimumvardarbība bruņota konflikta un vardarbības situācijās var tikt izmantota kā nelikumīga un noziedzīga taktika, stratēģija vai politika, lai tieši vai netieši pārvarētu un vājinātu pretinieku, izrēķinoties ar sievietēm un meitenēm un/vai vīriešiem un zēniem.⁵⁷ Neatkarīgi no motīviem, kas vada katru individuālo vainīgo personu, seksuālā un dzimumvardarbība var būt daļa apzinātas militāras vai politiskas stratēģijas – pazemot, apkaunot, terorizēt vai iznīcināt civiliedzīvotājus nolūkā sasniegt kādu plašāku mērķi, kā arī tā var būt saistīta ar diskrimināciju pēc

52 *Surajnarain and Others v. Minister of Citizenship and Immigration*, 2008 FC 1165, Kanādas Federālā tiesa, 2008. gada 16. oktobris, 17. punkts, <http://www.refworld.org/docid/497f3bdc2.html>.

53 *Minister for Immigration and Multicultural Affairs v. Haji Ibrahim*, [2000] HCA 55, Austrālijas Augstā tiesa, 2000. gada 26. oktobris, <http://www.refworld.org/docid/3deb737f7.html>, 66. un 70. punkts. "Atšķirību testu" ir izvērtējis lords Loids (*Lloyd of Berwick*) lietā *R v. Home Department, Ex parte Adan*, CO/872/98, Apvienotā Karaliste: Lordu palāta (Tieslietu komiteja), 1998. gada 2. aprīlis, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b6c914.html>. Skat. arī: *AM & AM (Armed Conflict: Risk Categories) Somalia v. Secretary of State for the Home Department*, 48. piezīme, 72. punkts.

54 Bēgļa apelācijas sūdzība Nr. 71462/99, *Tamil and a Citizen of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka v. Refugee Status Branch of the New Zealand Immigration Service*, 71462/99, Jauņzēlande: Bēgļa statusa apelācijas iestāde, 1999. gada 27. septembris, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b73cc.html>.

55 UNHCR rokasgrāmata, 26. piezīme, 45. punkts.

56 UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 1: Gender-Related Persecution Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 2002. gada 7. maijs, HCR/GIP/02/01, 9. punkts ("UNHCR Vadlīnijas par dzimumvajāšanu"), <http://www.refworld.org/docid/3d36f1c64.html>. UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2012. gada 23. oktobris, HCR/GIP/12/01, 20. punkts ("UNHCR Seksuālās orientācijas un/vai dzimumidentitātes vadlīnijas"), <http://www.refworld.org/docid/50348afc2.html>. Piemēram, izvarošana tika uzskatīta par būtisku cilvēktiesību pārkāpumu, kas veidoja vajāšanu, lietā *SS (Adan - Sexual Violence - UNHCR Letter) Burundi v. Secretary of State for the Home Department*, CG [2004] UKIAT 00290, Apvienotā Karaliste: Patvēruma un imigrācijas lietu tribunāls/Imigrācijas lietu apelācijas iestāde, 2004. gada 29. oktobris, 16. punkts, <http://www.refworld.org/docid/46836b180.html>. ANO Ģenerālsekretārs (UNSG), *Sexual violence in conflict: report of the Secretary-General*, 2013. gada 14. marts, A/67/792-S/2013/149, ("UNSG Ziņojums par seksuālo vardarbību konfliktos"), <http://www.refworld.org/docid/5167bd0f4.html>.

57 Skat., piemēram: *Prosecutor v. Issa Hassan Sesay, Morris Kallon and Augustine Gbao (the RUF accused) (Trial judgment)*, lieta Nr. SCSL-04-15-T, Sjerraleones (Sierra Leone) Ipašā tiesa, 2009. gada 2. marts, 1347. punkts, <http://www.refworld.org/docid/49b102762.html>. *In re B (FC) (Appellant) (2002)*, *Regina v. Special Adjudicator, Ex parte Hoxha (FC)*, [2005] UKHL 19, Apvienotā Karaliste: Lordu palāta (Tieslietu komiteja), 2005. gada 10. marts, 30. punkts, <http://www.refworld.org/docid/423ec7784.html>. ANO Drošības Padome, Drošības Padomes Rezolūcija Nr. 2106 (2013) [par seksuālo vardarbību bruņotos konfliktos], 2013. gada 24. jūnijs, S/RES/2106 (2013), 1. punkts, <http://www.refworld.org/docid/51d6b5e64.html>.

dzimuma vai citām pazīmēm, tādējādi veidojot saikni ar vienu vai vairākiem konvencijā paredzētajiem pamatiem.⁵⁸

27. Daudziem cietušajiem, pret kuriem ir bijusi vēsta seksuālā un dzimumvardarbība, spīdzināšana, citu miesas bojājumu nodarīšana un psiholoģisks pāridarījums, kaitējums var turpināties ilgi pēc sākotnējā nodarījuma, kad bruņota konflikta un vardarbības situācija ir beigusies. Tie var būt pakļauti atkārtota kaitējuma riskam⁵⁹ un/vai viņiem nodarītais var atstāt sekas, kas pašas par sevi ir uzskatāmas par vajāšanu,⁶⁰ īpaši gadījumos, kad personas ir cietušas no īpaši smaga pāridarījuma, kas atgriešanos izcelsmes valstī padara nepanesamu pat tad, ja nepastāv risks, ka kaitējums atkārtosies.⁶¹

Personas, kuras īsteno vajāšanu

28. Bruņota konflikta un vardarbības situācijā vajāšanu var veikt valsts vai nevalstiska struktūra, kā arī viena vai vairākas puses, kas ir iesaistītas bruņota konflikta un vardarbības situācijā.⁶² Var būt pamats piešķirt bēgļa statusu personām, kuras apdraud abas vai visas šajās situācijās iesaistītās puses. Personas, kuras īsteno vajāšanu, var būt valsts bruņotie spēki, tās tiesībsardzības iestāžu darbinieki vai drošības dienesti, citas valsts iestādes vai grupas, kā arī personas, par kurām valsts ir atbildīga vai kuru rīcību var uz to attiecināt.⁶³ Valsts var pilnvarot, vadīt, kontrolēt, atbalstīt vai pieļaut darbības, ko veic tā dēvētās nevalstiskās struktūras, tādējādi to rīcība dažos gadījumos var būt attiecināma uz valsti.⁶⁴ Vajātāji var būt arī nevalstiskas struktūras, piemēram, pusmilitāras grupas, milicija, nemiernieki, bandīti, pirāti, noziedzīgi grupējumi vai organizācijas,⁶⁵ teroristu organizācijas, privāti militārie vai drošības uzņēmumi vai citas grupas vai personas, kuras iesaistās bruņotu konfliktu un vardarbības situācijās. Analizējot šīs iesaistītās struktūras, jāņem vērā, ka to struktūra var mainīties no vienas kategorijas uz citu vai tās pat var nebūt iespējams iedalīt konkrētā kategorijā. Nevalstiskās struktūras var iekļaut arī kaimiņus, ģimenes locekļus un citas personas.

29. Daudzās bruņotu konfliktu un vardarbības situācijās ne vienmēr ir skaidra robežšķirtne starp valsts un nevalstiskajām struktūrām, jo īpaši tādēļ, ka vara mainās, situācijas pārklājas un grupas pāriet pretējās pusēs, kā arī gadījumos, kad nevalstiskas struktūras iefiltrējas vai uzpērk valsts iestādes, tiesībsardzības iestādes vai valsts bruņotos spēkus.⁶⁶ Šādu nošķiršanu var apgrūtināt, piemēram, arī nenoteiktība, kas valda valsts apvērsuma mēģinājuma laikā, tā gaitā vai pēc tā. Tomēr nav tik būtiski noskaidrot, tieši kas rada kaitējuma draudus, no kuriem baidās persona, – ja draudi vispār tiek konstatēti, ar to ir pietiekami, lai atzītu, ka pastāv pamatotas bailes no vajāšanas.

30. Lietās, kas ir saistītas ar nevalstiskām vai neidentificētām struktūrām, ir jāpārbauda, cik lielā mērā valsts ir spējīga un/vai vēlas nodrošināt aizsardzību pret vajāšanu.⁶⁷ Nozīme būs tam, kādas ir bruņota konflikta un vardarbības situācijas īpatnības, jo ir iespējams, ka valsts nevar attiecināt aizsardzību uz skartajiem iedzīvotājiem, ja, piemēram, tā ir zaudējusi kontroli pār daļu savas teritorijas un tautas vai šī kontrole ir mainīga vai nenoteikta. Šādās situācijās valsts var arī nevēlēties aizsargāt minētās personas.

Bēgļi "uz vietas"

31. Pamatotas bailes no vajāšanas var rasties arī pēc tam, kad pieteikuma iesniedzējs ir pametis savu izcelsmes valsti, ja tā prombūtnes laikā izcelsmes valstī ir iestājušies īpaši apstākļi, un/vai ir veicis kādas darbības pēc izceļošanas no izcelsmes valsts, kas padara pieteikuma iesniedzēju par bēgļi "uz vietas".⁶⁸ Saistībā ar pieteikumiem par bēgļa statusa piešķiršanu bruņota konflikta un vardarbības situācijās jāņem vērā, ka persona var kļūt par bēgļi "uz vietas" tādēļ, ka, piemēram, izcelsmes valstī ir radusies jauna bruņota konflikta un vardarbības situācija vai saasinājusies esoša, līdz šim "snaudoša" bruņota konflikta

⁵⁸ UNHCR Keiptaunas Nobeiguma secinājumi, 3. piezīme, 25. un 26. punkts. UNSG Ziņojums par seksuālo vardarbību konfliktos, 56. piezīme, 5. punkts.

⁵⁹ Lieta A-T-, 25 I&N Dec. 4 (BIA 2009), Amerikas Savienoto Valstu Imigrācijas lietu apelācijas padome, 2009. gada 4. jūnijs, <http://www.refworld.org/docid/4a293b4a2.html>. Bah v. Y-, Diallo v. Department of Homeland Security, Diallo v. Department of Homeland Security, 529 F.3d 99, 103 (2d Cir. 2008), ASV Otrā apgabala Apelācijas tiesa, 2008. gada 11. jūnijs, <http://www.refworld.org/docid/48d8a32c2.html>.

⁶⁰ In re B (FC) (Appellant) (2002. gads). Regina v. Special Adjudicator, Ex parte Hoxha (FC), 57. piezīme, 36. punkts, kurā baronese Heila (Hale of Richmond) konstatēja: "pārdzīvot aizskārumu un cieņas zaudēšanu savas kopienas acīs, kas personu uzver kā "netīru un apgānītu" tādēļ, ka tā ir piedzīvojusi šausmīgu apiešanos – sevišķi nežēlīgu un necilvēcīgu izvarošanu –, ... kopumā ir tāds cilvēka cieņas laupījums, kas ... pats par sevi var būt atzīstams par vajāšanu."

⁶¹ Lieta Y-T-L-, 23 I&N Dec. 601 (BIA 2003), Amerikas Savienoto Valstu Imigrācijas lietu apelācijas padome, 2003. gada 22. maijs, 607. lpp., <http://www.refworld.org/docid/40449fa94.html>. Khadija Mohammed v. Alberto R. Gonzales, Attorney General; Khadija Ahmed Mohamed v. Alberto R. Gonzales, Attorney General, A79-257-632; 03-72265; -70803, ASV Devītā apgabala Apelācijas tiesa, 2005. gada 10. marts, 3085.–3086. lpp., <http://www.refworld.org/docid/423811c04.html>. UNHCR, UNHCR intervention before the House of Lords in the case of Zainab Esther Fornah (Appellant) v. Secretary of State for the Home Department (Respondent), 2006. gada 14. jūnijs, 24. punkta 2. apakšpunkts, <http://www.refworld.org/docid/45631a0f4.html>.

⁶² UNHCR Rokasgrāmata, 26. piezīme, 65. punkts.

⁶³ Starptautisko Tiesību komisija, Pantu projekts par valsts atbildību par starptautiski prettiesisku rīcību, 2001. gada novembris, 10. papildinājums (A/56/10), chp. IV.E.1, 4.–7. un 11. pants, <http://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>. Saskaņā ar minētā Pantu projekta 10. pantu nemiernieku kustības vai citas kustības rīcību starptautisko tiesību izpratnē atzīst par valsts rīcību, ja šāda kustība kļūst par jauno valdību vai ja tai izdodas izveidot jaunu valsti esošas valsts teritorijas daļā vai tās pārvaldībā esošā teritorijas daļā.

⁶⁴ Turpat, 8. un 9. pants. UNHCR Militārā dienesta vadlīnijas, 9. piezīme, 42. punkts.

⁶⁵ UNHCR Vadlīnijas par bandām, 12. piezīme, 4. punkts.

⁶⁶ Skat., piem., UNHCR, Country of Origin Series: Guatemala: Background Paper, 2013. gada oktobris, RBA/COI/GUA/13/01, 11. p., <http://www.refworld.org/docid/53832fe84.html>.

⁶⁷ UNHCR Militārā dienesta vadlīnijas, 9. piezīme, 43. punkts.

⁶⁸ UNHCR rokasgrāmata, 26. piezīme, 94.–96. punkts.

un vardarbības situācija,⁶⁹kā arī tādēļ, ka persona ir paudusi iebildumus vai protestējusi pret bruņota konflikta un vardarbības situāciju.

B Vienu vai vairāku Konvencijas pamatu "dēļ"

"Dēļ" (cēloniskais sakars)

32. Vajātāja nodomam vai motīvam var būt nozīme, lai konstatētu cēlonisko sakaru starp bailēm no vajāšanas un 1951. gada Konvencijā minēto pamatu. Tomēr vajātāja nodoma vai motīva konstatēšana nav nepieciešama un nav arī izšķirīga kaut vai tādēļ, ka to bieži vien ir grūti noteikt,⁷⁰ jo īpaši bruņota konflikta un vardarbības situācijās. Cēloņsakarību konstatēt ir iespējams arī, ņemot vērā vajātāja stratēģiju, taktiku vai paņēmienus karadarbības veikšanā, valsts nespēju vai nevēlēšanos nodrošināt aizsardzību, kā arī bruņotā konflikta un vardarbības situācijas sekas. Lēmuma pieņemējam jāņem vērā atbilde uz šādu jautājumu: vai apstākļi, no kuriem baidās persona, ir saistīti ar kādu no Konvencijā paredzētajiem pamatiem kopējā valsts kontekstā?⁷¹

33. Bruņota konflikta un vardarbības situācijas var būt pamatotas, motivētas vai iedvesmotas un/vai īstenotas, pamatojoties uz rasu, etniskajām, reliģiskajām, politiskajām, dzimuma vai sociālajām atšķirībām, vai ietekmēt personas saskaņā ar šīm atšķirībām. Patiesībā rīcība, kas šķietami nešķiro adresātus (t. i., vajātājs necenšas vērsties pret konkrētām personām),⁷² var patiesībā būt vērsta pret kopienām vai teritorijām, kuru iemītnieki ir faktiski kādas bruņota konflikta un vardarbības situācijas puses atbalstītāji vai tiek uzverti par tādiem. Mūsdienās bruņota konflikta un vardarbības situācijas tikai retumis ir saistītas ar vardarbību, kas nebūtu tā vai citādi vērsta pret konkrētu iedzīvotāju grupu vai kura nesamērīgi neietekmētu konkrētu iedzīvotāju grupu, tā radot cēlonisku sakaru ar vienu vai vairākiem Konvencijā paredzētajiem pamatiem. To, kurai bruņota konflikta un vardarbības situācijas pusei katra persona ir piederīga vai šķietami tiek uzverta kā ar to saistīta, šādās situācijās iesaistītās puses bieži vien uztver plaši, aptverot dažādus cilvēkus, tostarp karotāju ģimenes locekļus un visas personas, kuras pieder pie vienas un tās pašas reliģiskās vai etniskās grupas vai apdzīvo noteiktus rajonus, ciemus vai pilsētas. Konvencijā norādītais pamats tiek regulāri attiecināts uz personu grupām to ģimenes, kopienas, ģeogrāfisko vai citu saīšu dēļ.⁷³

Konvencijas pamati

34. Bailēm no vajāšanas var būt dažādi iemesli. Var nākties piemērot vienu vai vairākus Konvencijas pamatus. Šie pamati cits citu neizslēdz un bieži savstarpēji pārklājas.⁷⁴ Konvencijas pamatam jābūt tikai veicinošam faktoram – nav obligāti, lai tas būtu galvenais vai vienīgais iemesls bailēm no vajāšanas.

35. Bruņota konflikta un vardarbības situācijas regulāri ir dažādu motīvu balstītas vai iedvesmotas vai arī to radītās sekas skar dažādas sabiedrības grupas. Bruņotu konfliktu un vardarbības situācijas regulāri ir saistītas ar dažādiem etniskajiem, reliģiskajiem, sociālajiem un politiskajiem elementiem, tajos iesaistītās personas darbojas saskaņā ar etnisku, reliģisku vai sociālu ievirzi un īsteno – vai šķietami īsteno – politiskus un/vai reliģiskus mērķus.

36. Pat tad, ja bruņotu konfliktu un vardarbības situāciju izraisītas vai tajās dominējošas vardarbīgas vai citādi kaitīgas rīcības motīvi un stimuli pirmajā brīdī var šķist noziedzīgi vai orientēti uz peļņas gūšanu, tie regulāri ir saistīti ar Konvencijā paredzētajiem pamatiem.⁷⁵ Piemēram, bruņotas grupas var izveidot noziedzīgus uzņēmumus, lai finansētu etnisku, reliģisku vai politisku konfliktu vai vardarbību, ko pastrādā bandas vai citas bruņotas grupas, tostarp, piemēram, narkotiku karteli, kuru mērķis galvenokārt ir peļņas gūšana, bet tiem var būt arī mērķis nostiprināt vai paplašināt grupas ietekmi sabiedrībā, kas šo vardarbību varētu raksturot kā politiski motivētu.⁷⁶ Konkrētu personu, kā arī teritoriju un iedzīvotāju grupu vajāšanai bieži ir etniski, reliģiski un/vai politiski motīvi vai tā ir ar tādiem saistīta.

69 Piemēram, Mozambikas iedzīvotāji, kuri no 1980. līdz 1985. gadam atradās Dienvidāfrikā, var būt uzskatāmi par bēgļiem "uz vietas", skat.: Dienvidāfrika: *Passport Control Instruction No. 20 of 1994 - Guidelines for Refugees Status Determination of Mozambicans in South Africa*, 1994. gads, 5. punkts [Vadlīnijās], <http://www.refworld.org/docid/3ae6b5082c.html>.

70 UNHCR Rokasgrāmata, 26. piezīme, 66. punkts. UNHCR *Militārā dienesta vadlīnijas*, 9. piezīme, 48. punkts.

71 Bēgļa apelācija Nr. 72635/01, 72635/01, Jaunzēlande: Bēgļa statusa apelācijas iestāde, 2002. gada 6. septembris, 168. punkts, <http://www.refworld.org/docid/402a6ae14.html>. J. C. Hathaway and M. Foster, *The Law of Refugee Status* (Cambridge University Press, 2014. gads), 376–379. lpp.

72 *Elgafaji v. Staatssecretaris van Justitie*, 17. piezīme, 34. punkts.

73 UNHCR, *International Protection Considerations with regard to people fleeing the Syrian Arab Republic, Update IV*, 2015. gada novembris, 17. punkts, <http://www.refworld.org/docid/5641ef894.html>. *Arrest nr. 122 129, 122 129*, Beļģija: Ārvalstnieku strīdu padome, 2014. gada 14. aprīlis (holandiešu valodā, pieejams kopsavilkums angļiski), <http://www.refworld.org/docid/582068524.html>.

74 UNHCR Rokasgrāmata, 26. piezīme, 67. punkts.

75 Bēgļa apelācija Nr. 76289, Nr. 76289, Jaunzēlande: Bēgļa statusa apelācijas iestāde, 2009. gada 8. maijs, 43. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4a2e2a5e2.html>. *Emilia Del Socorro Gutierrez Gomez v. Secretary of State for the Home Department*, 00/TH/02257, Apvienotā Karaliste: Patvēruma un imigrācijas lietu tribunāls/Imigrācijas lietu apelācijas iestāde, 2000. gada 24. novembris, 43., 44., 50., 51. punkts un 73. punkta XI daļa, <http://www.refworld.org/docid/40487df64.html>. *Osorio v. Immigration and Naturalization Service*, 18 F.3d 1017: 1994 U.S. App. LEXIS 4170, ASV Otrā apgabala Apelācijas tiesa, 1994. gada 7. marts, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b70e7.html>.

76 Skat., piemēram: *NS (Social Group - Women - Forced Marriage) Afghanistan v. Secretary of State for the Home Department*, CG [2004] UKIAT 00328, Apvienotā Karaliste: Patvēruma un imigrācijas lietu tribunāls/Imigrācijas lietu apelācijas iestāde, 2004. gada 30. decembris, 69. punkts, <http://www.refworld.org/docid/42c928984.html>; un *Emilia Del Socorro Gutierrez Gomez v. Secretary of State for the Home Department*, 75. piezīme, 40. punkts.

37. Iebildumus vai neitrālu vai vienaldzīgu attieksmi pret bruņota konflikta vai vardarbības situācijā iesaistītas puses stratēģiju, taktiku vai rīcību, kā arī atteikšanos pievienoties, atbalstīt, finansēt, aizstāvēt vai citādi pielāgoties iesaistīto pušu normām un paražām vajātājs var uzskatīt par vajātāja politisko mērķu kritiku vai vajātāja reliģisko vai sociālo normu vai prakses pārkāpšanu.⁷⁷ Šādi iebildumi, nostāja vai uzvedība vajātāja acīs var liecināt vai radīt priekšstatu, ka personai ir noteikti politiski uzskati vai reliģiskā pārliecība (vai tās neesamība), saikne vai piederība etniskai vai sociālai grupai.

38. Personas, kuras darbojas noteiktos arodos, profesijās vai amatos, var būt pakļautas riskam, piemēram, to faktisko vai šķietamo politisko uzskatu vai reliģiskās pārliecības (vai tās neesamības) dēļ.⁷⁸ To darbības, loma vai statuss sabiedrībā, kas izriet no viņu aroda, profesijas vai amata vai ir ar to saistīts, var tikt uztverts kā reāls vai šķietams viedoklis par kādu jautājumu, kurā ir iesaistīties valsts aparāts, valdība, sabiedrība vai politika,⁷⁹ jo īpaši valstī, kurā pastāv konflikts. Piemēram, žurnālisti un citi plašsaziņas līdzekļus pārstāvoši profesionāļi, kā arī cilvēktiesību un tiesiskuma aizstāvji var atspoguļot faktus vai kritizēt noteiktu iesaistīto pušu rīcību, medicīnas darbinieki, kuri ārstē opozīcijas karotājus, var tikt uzskatīti par opozīcijas atbalstītājiem, humānās palīdzības sniedzēji, kuri nepārtrauc savu humāno darbību, var tikt uzskatīti par palīdzības sniedzējiem "ienaidniekam",⁸⁰ savukārt reliģiskie līderi var atbalstīt kādu no pusēm vai tā var tikt uztverta viņu rīcība.

39. Ar dzimumvajāšanu saistītus pieteikumus var analizēt saskaņā ar jebkuru no Konvencijā paredzētajiem pamatiem, t. i., saistībā ar reālu vai šķietamu politisko pārliecību, etnisko izcelsmi⁸¹ un/vai reliģisko vai sociālās grupas (dzimuma) piederību.⁸²

C Bēgšanas vai pārcelšanās alternatīva iekšzemē

40. Ir rūpīgi jāizvērtē, vai iekšzemes bēgšanas vai pārcelšanās iespēja bruņota konflikta un vardarbības gadījumā ir nozīmīga. Bruņota konflikta un vardarbības situācijas bieži raksturo vispārēja karadarbība, tās bieži ir nenoteiktas, jo mainās frontes līnijas un/vai pieaug vardarbība, kā arī tajās bieži iesaistās dažādas valsts un nevalstiskās struktūras, kuras ne vienmēr ir iespējams viegli identificēt un kuras darbojas dažādos ģeogrāfiskajos apgabalos. Turklāt šādas situācijas bieži smagi ietekmē valsts un sabiedrības struktūras un atbalsta sistēmas (skat. šo Vadlīniju 19. punktu), kas rada grūtības civiliedzīvotājiem. To civiliedzīvotāju, kuri dzīvo reģionos, kurus ir skāruši bruņoti konflikti un vardarbība, humānā situācija bieži ir ļoti smaga, tostarp saistībā ar piegāžu bloķēšanu un humānās palīdzības sniegšanas un pārvietošanās brīvības ierobežošanu. Ņemot vērā šos faktorus, daudzās situācijās, kurās pastāv bruņoti konflikti un vardarbība, kā alternatīvu paredzēt bēgšanu vai pārcelšanos iekšzemē var nebūt ne lietderīgi, ne saprātīgi.

41. Vienīgi tad, ja bruņota konflikta un vardarbības situācija, kā arī tās ietekme ir ģeogrāfiski ierobežota un pastāv tikai noteiktā valsts daļā, būtu lietderīgi izvērtēt, vai nepastāv alternatīva, kas paredzētu bēgšanu vai pārcelšanos iekšzemē.⁸³ Šādās situācijās rūpīgi jāizvērtē, vai identificētā alternatīvā zona ir praktiski, juridiski un droši pieejama, jo īpaši konkrētajai personai, kā arī tas, vai valsts vai cits veidojums tajā var nodrošināt efektīvu aizsardzību. Aizsardzības nodrošinātājam jābūt organizētai, stabilai varai, kas pilnībā kontrolē attiecīgo teritoriju un iedzīvotājus.⁸⁴ Nebūtu pieļaujams noteiktas administratīvās varas un kontroles īstenošanu, ko veic starptautiskas organizācijas vai nevalstiskas struktūras, pielīdzināt valsts nodrošinātai aizsardzībai.⁸⁵ Šāda kontrole bieži ir ar pārejas raksturu vai uz noteiktu laiku un tai nepiemīt funkciju kopums, kas ir nepieciešams valstij, tostarp spēja atkārtoti uzņemt valstspiederīgos tās teritorijā vai īstenot citas valdības pamatfunkcijas.

Konkrētāk, nevalstiskiem veidojumiem un struktūrām nav valsts pazīmju. To spēja īstenot tiesību aktus ir ierobežota. Turklāt, nosakot, vai alternatīva bēgt vai pārcelties iekšzemē ir saprātīga, ir rūpīgi jāizvērtē, vai persona var dzīvot drošībā un būt aizsargāta, neciešot pārmērīgas grūtības, kā arī tas, vai ir iespējams

77 *RT (Zimbabwe) and others v Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38, Apvienotā Karaliste: Augstākā tiesa, 2012. gada 25. jūlijs, 42. punkts, <http://www.refworld.org/docid/500fdacb2.html>. *UNHCR, Secretary of State for the Home Department (Appellant) v. RT (Zimbabwe), SM (Zimbabwe) and AM (Zimbabwe) (Respondents) and the United Nations High Commissioner for Refugees (Intervener) - Case for the Intervener*, 2012. gada 25. maijs, 2011/0011, 10. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4fc369022.html>. *Souad Nouné v Secretary of State for the Home Department*, C 2000/2669, Apvienotā Karaliste: Anglijas un Velsas

Apelācijas tiesa, 2000. gada 6. decembris, *Schiemann LJ*, 8. punkta 5. apakšpunkts un 28. punkta 5. apakšpunkts, <http://www.refworld.org/docid/558bcbad4.html>.

78 *M. Foster, The "Ground with the Least Clarity": A Comparative Study of Jurisprudential Developments relating to "Membership of a Particular Social Group"*, 2012. gada augusts, *UNHCR PPLA/2012/02*, 5.7.3. nodaļa, <http://www.refworld.org/docid/4f7d94722.html>. *Emilia Del Socorro Gutierrez Gomez v. Secretary of State for the Home Department*, 75. piezīme, 46. punkts.

79 *G. S. Goodwin-Gill and J. McAdam, The Refugee in International Law (Oxford: Oxford University Press, 2007. gads)*, 87. lpp. *Canada (Attorney General) v. Ward*, [1993] 2 S.C.R. 689, Kanāda: Augstākā tiesa, 1993. gada 30. jūnijs, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b673c.html>.

80 *UNHCR, UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Iraq*, 2012. gada 31. maijs, *HCR/EG/IRQ/12/03*, 20. un 31. lpp., <http://www.refworld.org/docid/4fc77d522.html>.

81 Uz reālo vai šķietamo etnisko piederību attiecas Konvencijā paredzētais pamats – rase un/vai valstspiederība. Skat., piemēram: *UNHCR Rokasgrāmata*, 26. piezīme, 68. un 74. punkts, un *UNHCR Vadlīnijas par dzimumvajāšanu*, 56. piezīme, 24. (rase) un 27. punkts (valstspiederība).

82 *UNHCR Vadlīnijas par dzimumvajāšanu*, 56. piezīme, 25. punkts (reliģija), 28.–31. punkts (piederība konkrētai sociālajai grupai) un 32.–34. punkts (politiskie uzskati). 82 *UNHCR Vadlīnijas seksuālo orientāciju un/vai dzimumidentitāti*, 56. piezīme, 42. un 43. punkts (reliģija), 44.–49. punkts (piederība konkrētai sociālajai grupai) un 50. punkts (politiskie uzskati).

83 *UNHCR Rokasgrāmata*, 26. piezīme, 91. punkts. Attiecībā uz *UNHCR* norādījumiem par pienācīgu iekšējās bēgšanas vai pārvietošanas alternatīvas izvērtēšanu skat. *UNHCR, Guidelines on International Protection No. 4: "Internal Flight or Relocation Alternative" Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 2003. gada 23. jūlijs, *HCR/GIP/03/04*, ("*UNHCR* BPI vadlīnijas"), <http://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>.

84 *UNHCR BPI vadlīnijas*, 83. piezīme, 17. punkts.

85 Turpat, 16. un 17. punkts.

nodrošināt tās cilvēktiesības. Papildus un jo īpaši ir jāņem vērā iespējamā bruņota konflikta un vardarbības situācijas izplatīšanās uz citām teritorijām (skat. šo Vadlīniju 25. un 40. punktu).⁸⁶ Nav saprātīgi sagaidīt no personas, ka tā pārcelsies uz zonu, kur norisinās aktīva karadarbība un vardarbība.

42. Tas, ka iekšzemē pārvietotas personas, tostarp starptautiskās palīdzības saņēmēji, atrodas vienā valsts daļā, var nebūt pierādījums tam, ka ierosinātā alternatīva bēgt vai pārcelties iekšzemē uz attiecīgo valsts reģionu ir pamatota.⁸⁷ Iekšzemē pārvietotām personām pamattiesības bieži netiek nodrošinātas⁸⁸ un tās var nonākt smagā ekonomiskajā situācijā vai to eksistencei var nebūt nodrošināts pienācīgs iztikas līmenis, kas var būt pierādījums tam, ka ierosinātā alternatīva bēgt vai pārcelties iekšzemē ir nepamatota.⁸⁹ Ir nepieciešams arī izvērtēt vietējo iestāžu iespējas nodrošināt aizsardzību pret kaitējumu, kā arī to, vai tiek ievērotas cilvēktiesības, jo sevišķi neierobežojamās tiesības.⁹⁰ Turklāt dažos gadījumos iekšējā pārvietošana var būt etniskās tīrīšanas vai līdzīgas politikas rezultāts, kas pārkāpj piespiedu pārvietošanas un patvaļīgas pārvietošanas aizliegumu, kas SHT ir paredzēts saistībā ar bruņotiem konfliktiem. Šādos apstākļos nebūtu jāuzskata, ka pastāv alternatīva, kas paredz iekšēju bēgšanu vai pārcelšanos.⁹¹

43. Tāpat nav obligāti jāuzskata, ka "aizsargātās zonas"⁹² vai "drošās zonas"⁹³ un citas līdzīgas teritorijas būtu piemērota alternatīva, lai bēgtu vai pārceltos iekšzemē. Starptautiskajās humānajās tiesībās aizsargātās zonas, par kurām vienojas attiecīgās karojošās puses, izveido kā pasākumus civiliedzīvotāju un citu aizsargāto personu kategoriju (piemēram, ievainoto un slimo, tostarp kaujinieku/karavīru) aizsardzībai no bruņota konflikta. Līdzīgi tam "drošo zonu" un citu līdzīgu teritoriju, kas ir noteiktas ar ANO Drošības padomes rezolūcijām, mērķis ir novērst, ka noteiktas teritorijas un personas nonāk ienaidnieka rokās, pat ja to [zonu un teritoriju] izveide un īstenošana atšķiras no "aizsargātajām zonām" starptautiskajās humānajās tiesībās lietotajā nozīmē. Neņemot vērš šo zonu un teritoriju kopējo mērķi, tajās dzīvojošo personu drošība tik un tā var tikt apdraudēta pret zonām vai teritorijām, kā arī to iedzīvotājiem vērstu aplenkumu vai uzbrukumu dēļ.

III. 1969. GADA ĀVO KONVENCIJAS I PANTA 2. PUNKTA ANALĪZE PĒC BŪTĪBAS

44. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 1. punktā ir atkārtota 1951. gada Konvencijas, kas ir grozīta ar 1967. gada protokolu, 1. panta A punkta 2. apakšpunktā iekļautā "bēgļa" jēdziena definīcija,⁹⁴ savukārt I panta 2. punkts nodrošina bēgļiem paredzēto aizsardzību:

"ikviens, kurš ārējas agresijas, okupācijas, ārvalstu kundzības vai savas izcelsmes vai piederības valsts teritorijas daļu vai visu sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējošu notikumu rezultātā ir spiests atstāt savu pastāvīgo dzīvesvietu, lai meklētu patvērumu citur ārpus savas izcelsmes vai piederības valsts."

A Sākotnējie apsvērumi, kas virza interpretāciju

45. Piemērojot 1969. gada ĀVO Konvencijas definīciju, jāpatur prātā 1951. gada Konvencijas pārākums, ņemot vērā tās kā "pamata un universāla tiesību akta" statusu bēgļu aizsardzībā.⁹⁵ Pēc 1967. gada Protokola pieņemšanas, ar kuru 1951. gada Konvencija kļuva par pasaules mēroga bēgļu aizsardzības tiesību aktu, 1969. gada ĀVO Konvencijas mērķis galvenokārt bija risināt īpašās problēmas, kas radās Āfrikas valstīm, reaģējot uz kontinenta bēgļu krīzēm.

86 Turpat, 17. un 27.–30. punkts.

87 Turpat, 31. punkts.

88 Turpat, 32. punkts.

89 Turpat, 29. punkts. Skat. arī: *Sufi and Elmi v. United Kingdom*, 45. piezīme, 291. punkts.

90 *UNHCR BPI vadlīnijas*, 83. piezīme, 28. punkts.

91 Turpat, 31. punkts.

92 Termins "aizsargātās zonas" ir visaptverošs termins, ko izmanto Starptautiskā Sarkanā Krusta komiteja (SSKK), lai apzīmētu visas attiecīgās zonas, kas ir noteiktas 1949. gada Ženēvas konvencijās un I papildprotokolā; skatīt arī Starptautisko Humāno paražu tiesību 35.–37. noteikumu grāmatā: *J.-M. Henkaerts and L. Doswald-Beck (EDS.), Customary International Law, Volume I: Rules (Cambridge University Press, 2005. gads)*, 119.–126. lpp. Tiesiskais pamats aizsargāto zonu izveidošanai bruņotā konfliktā SHT izpratnē ir iekļauts I Ženēvas konvencijas (38. piezīme) 23. pantā, IV Ženēvas konvencijas (13. piezīme) 14. pantā (sanitārās un drošības zonas un vietas) un 15. pantā (neitralizētas zonas) un Ženēvas Konvencijas I papildprotokola (13. piezīme) 59. pantā (neizsargāti apvidi) un 60. pantā (demilitarizētas zonas).

93 ANO Drošības padome vairākos gadījumos ir aicinājusi izveidot "drošās zonas"; skat., piemēram, ANO DP Rezolūciju Nr. 787 (1992. gads), 1992. gada 16. novembris; ANO DP Rezolūciju Nr. 819 (1993. gads), 1993. gada 16. aprīlis; ANO DP Rezolūciju Nr. 824 (1993. gads), 1993. gada 6. maijs; ANO DP Rezolūciju Nr. 918 (1994. gads), 1994. gada 17. maijs; un ANO DP Rezolūciju Nr. 929 (1994. gads), 1994. gada 22. jūnijs.

94 Pretēji 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktam 1969. gada ĀVO Konvencijas 1. panta 1. punktā nav iekļauts ierobežojums piemērošanai laikā, kas paredz, ka pamatotām bailēm jābūt no "notikumiem, kas ir izraisījušies pirms 1951. gada 1. janvāra"; šis ierobežojums vēlāk tika atcelts ar 1967. gada Protokola I panta 2. punkta pieņemšanu:

95 1969. gada ĀVO Konvencija, 4. piezīme, preambulas devītā rindkopa.

46. 1969. gada ĀVO Konvencija ir daudzu valstu ratificēts, juridiski saistošs tiesību akts,⁹⁶ kas ir vērstas uz aizsardzību un humāniem apsvērumiem⁹⁷ un atspoguļo Āfrikas zemju savstarpējo solidaritāti.⁹⁸ Tajā īpaši ir uzsvērtā patvēruma institūta nozīme,⁹⁹ neizdošanas¹⁰⁰ un nediskriminācijas principi,¹⁰¹ bēgļu pienākumi¹⁰² un ilgtspējīgu risinājumu meklējumi, tostarp attiecībā uz repatriācijas brīvprātīgo raksturu.¹⁰³ Tāpat ir uzsvērtā Āfrikas Savienības un UNHCR sadarbība¹⁰⁴ un aicinājums visām ĀVO (mūsdienās – Āfrikas Savienības) dalībvalstīm pievienoties 1951. gada Konvencijai.¹⁰⁵

1969. gada ĀVO Konvencijas definīcijas tvērums

47. Saskaņā ar terminu parasto nozīmi 1969. gada ĀVO Konvencijas definīcija attiecas uz visām personām, kuras ir Konvencijas dalībvalsts jurisdikcijā, un netiek ierobežotas tikai ar personām, kuru izcelsmes vai piederības valsts ir Āfrikā.

48. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punktā iekļautā bēgļa definīcija ir pirmā, kas izvairās no norādes uz vajājošu rīcību, aizstājot to ar vispārīgākām jeb "objektīvi" identificējamām situācijām. 1969. gada ĀVO definīcijā ir atzīts, ka persona var tikt piespiesta atstāt savu valsti ne tikai saistībā ar valsts vai nevalstisko struktūru rīcību bēgļa izcelsmes valstī, bet arī saistībā ar valsts varas vai valdības kontroles zaudēšanu ārējas agresijas, okupācijas, ārvalsts kundzības vai visu sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējošu notikumu rezultātā.¹⁰⁶ 1969. gada ĀVO definīcija galvenokārt attiecas uz situācijām, kas piespiež cilvēkus pamest savas valstis, lai meklētu drošību un patvērumu.

B 1969. gada ĀVO Konvencijas definīcijas elementi

49. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punkts kā bēgļus aizsargā personas, kuras (i) atrodas ārpus to izcelsmes valsts,¹⁰⁷ (ii) ir bijušas spiestas atstāt to pastāvīgo dzīvesvietu, (iii) jo to izcelsmes vai piederības valstī pastāv viena vai vairākas no definīcijā norādītajām situācijām. Šie 1969. gada ĀVO Konvencijā lietotās definīcijas elementi ir izskaidroti turpmākajā tekstā un tie ir jāņem vērā, veicot vispusīgu bēgļa statusa piešķiršanas pieteikuma izvērtējumu.

Spiestas atstāt pastāvīgo dzīvesvietu

50. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punktā minētajā definīcijā lietotais vārds "spiestas" uzsver situācijas nopietnību. Vārds "spiest" nozīmē "nepārtraukti mudināt, ierobežot, uzlikt par pienākumu, piespiest".¹⁰⁸ Norādes uz personas "pastāvīgo dzīvesvietu" jāsaprot kā daļa no spaidiem doties projām un meklēt patvērumu ārpus izcelsmes vai piederības valsts, proti, situācijai jāietekmē vieta, kur personai ir pastāvīgā dzīvesvieta. Jēdzienam "pastāvīgā dzīvesvieta" nav citas patstāvīgas vai atšķirīgas juridiskas nozīmes. Tādēļ, ja konkrētā situācija ir pietiekami nopietna, lai personai liktos objektīvi saprātīgi atstāt savu pastāvīgo dzīvesvietu un meklēt patvērumu citā valstī, šī persona ir jāaizsargā.¹⁰⁹

51. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punkts nenosaka, ka draudiem vai kaitējuma riskam jābūt vērstam pret konkrēto personu vai diskriminējošam attiecībā uz to.¹¹⁰ Situācija var ietekmēt veselās

96 Līdz šim 1969. gada ĀVO Konvenciju ir ratificējušas 46 no 54 Āfrikas Savienības (ĀS) dalībvalstīm. Džibutija, Eritreja, Madagaskara, Maurīcija, Namībija, Santome un Prinsipi, Somālija ir parakstījušas 1969. gada ĀVO Konvenciju, bet nav to ratificējušas vai tai pievienojušas. Vienīgi Sahāras Arābu Demokrātiskā Republika (SADR) nav ne parakstījusī 1969. gada ĀVO Konvenciju, ne ratificējusī to, ne tai pievienojušies. Maroka ir pievienojušies 1969. gada ĀVO Konvencijai, bet nav Āfrikas Savienības dalībvalsts.

97 ĀVO Konvencija, 4. piezīme, preambulas otrā rindkopa.

98 Turpat, preambulas astotā rindkopa.

99 Turpat, II pants. Tiesības meklēt un saņemt patvērumu ir atzītas Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību deklarācijas 12. panta 3. punktā; Āfrikas Vienotības organizācija (ĀVO), Āfrikas Cilvēktiesību un tautu tiesību deklarācija ("Bandžulas harta"), 1981. gada 27. jūnijs, CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982. gads), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3630.html>.

100 1969. gada ĀVO Konvencija, skat. 4. piezīmi, II panta 3. punktu.

101 Turpat, IV pants.

102 Turpat, III pants.

103 Turpat, II panta 5. punkts, norādot uz tiesībām uzturēties, saņemot pagaidu uzturēšanās atļauju un pārcelties. Tiesības uz brīvprātīgu repatriāciju regulē 1969. gada ĀVO Konvencijas V pants.

104 Turpat, preambulas vienpadsmitā rindkopa un VII un VIII pants.

105 Līdz šim brīdīm Komoru salas, Eritreja, Lībija, Maurīcija un Dienvidsudāna ir vienīgās no 54 Āfrikas Savienības dalībvalstīm, kas nav ne parakstījušas, ne ratificējušas 1951. gada Konvenciju un tās 1967. gada Protokolu. Madagaskara ir 1951. gada Konvencijas, bet ne 1967. gada Protokola dalībvalsts. Madagaskara un Kongo Republika turpina atzīt 1951. gada Konvencijā noteiktos ģeogrāfiskos ierobežojumus. Visbeidzot, Kaboverde ir 1967. gada Protokola, bet nav 1951. gada Konvencijas dalībvalsts.

106 J. C. Hathaway, *The Law of Refugee Status* (Butterworths, 1991. gads), 17.

107 Frāze "izcelsmes vai piederības valsts" attiecas uz personas valstspiederības valsti vai, ja persona ir bezvalstnieks, atsauci uz "izcelsmes valsti" var pielīdzināt 1951. gada Konvencijas 1. panta A punkta 2. apakšpunktā minētajai "iepriekšējai mītnes zemei". Lai izmantotu 1969. gada ĀVO Konvencijas aizsardzību, pieteikuma iesniedzējam jāatrodas ārpus izcelsmes vai piederības valsts.

108 "compel, v", *The Oxford English Dictionary 2nd edition*, OED tiešsaistes versija, 2015. gads, *Oxford University Press*.

109 *Radjabu v. The Chairperson of the Standing Committee for Refugee Affairs*, 8830/2010, Dienvidāfrikas Augstā tiesa, 2014. gada 4. septembris, 6. punkts, <http://www.refworld.org/docid/540874f94.html>. Kritērijs "objektīvi saprātīgi atstāt" norāda uz vārda "spiestas" parasto lietojumu. Saskaņā ar Tiesas norādīto noteicošais faktors ir spaidu elementa esamība brīvas gribas vietā, savukārt, lai noteiktu, vai persona saskaņā ar reģionālo definīciju atbilst bēgļa statusam, jāizvērtē, vai personas izcelsmes valstī pastāv objektīvi konstatējami apstākļi, kas atbilst jebkuriem no definīcijā minētajiem, un vai to ietekme uz konkrēto personu ir bijusi tāda, lai spiestu to atstāt savu parasto mītnes vietu. 110 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punktā netiek ignorēts kaitējuma risks, ko apliecina definīcijā lietotā frāze "spiestas atstāt", skatot to kopā ar 1969. gada ĀVO Konvencijas II panta 3. punktā noteikto neizdošanas principu, kas aizsargā personas no atgriešanās teritorijā, kur tiku apdraudēta to dzīvība, fiziskā veselība vai brīvība. Tomēr draudi vai kaitējuma risks saskaņā ar reģionālo definīciju nav obligāti nepieciešams elements, lai piešķirtu aizsardzību.

110 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punkts neignorē kaitējuma risku, ko apliecina definīcijā lietotā frāze "ir spiests atstāt", lasot to kopā ar 1969. gada ĀVO Konvencijas II panta 3. punktā noteikto izdošanas aizliegumu, kas aizsargā personas no to nogādāšanas atpakaļ teritorijā, kur pastāv draudi to dzīvībai, fiziskajai veselībai vai brīvībai. Tomēr kaitējuma risks vai draudi nav obligāts priekšnoteikums, lai tiku piešķirta aizsardzība saskaņā ar reģionālo definīciju.

personu grupas vai visus iedzīvotājus, kuriem šīs situācijas dēļ var nākties atstāt savas pastāvīgās dzīvesvietas. Tā kā I panta 2. punktā situācijas nopietnības izvērtēšana ir uzsvērtā vairāk nekā bēgšanas motīvu vai kaitējuma riska izvērtēšana, lēmumu pieņēmējiem jānovērtē, vai bēgšana no izcelsmes vai piederības valsts ir objektīvi pamatota.

Bēgļi "uz vietas"

52. Pieteikumi attiecībā uz bēgļiem "uz vietas" tiek pieņemti saskaņā ar 1969. gada ĀVO Konvenciju, ievērojot 1951. gada Konvencijas interpretāciju (skat. šo Vadlīniju 31. punktu).

Situācijas, kas piespiež bēgt

53. 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punktā minētās situācijas jāinterpretē kontekstā atbilstoši to parastajai nozīmei, ņemot vērā to (uz aizsardzību vērsto) objektu un mērķi.¹¹¹ Tāpat tās, cik tas ir iespējams, jāinterpretē tā, lai tās saglabātu savu nozīmi un tās būtu iespējams piemērot situācijās, kuras 1969. gada ĀVO Konvencijas tapšanas laikā nebija iespējams paredzēt.

54. Situācija var rasties "ārējas agresijas" rezultātā, proti, to ir izraisījis agresija, kurā kāda valsts ir lietojusi bruņotu spēku pret citas valsts suverenitāti, teritoriālo nedalāmību vai politisko neatkarību, kā arī cita veida agresija, ko nepieļauj ANO Statūti.¹¹² Šādas situācijas var iekļaut bruņotus konfliktus, ko uzkurina ārēju spēku iesaistīšanās, vai tos, kas ir izplatījušies no kaimiņvalstīm, tostarp citas valsts bruņoto spēku (piederīgo personu) klātbūtnes dēļ vai bruņotu ārvalstu grupu iebrukumu rezultātā.

55. Bruņota konflikta un vardarbības situācijas var notikt reizē ar "okupāciju", proti, situāciju, kad teritorija faktiski nonāk naidīgas ārvalsts bruņoto spēku pārziņā vai efektīvā kontrolē, vai būt šādas situācijas rezultāts.¹¹³ Minētais var attiekties arī uz citām situācijām, ko SHT izpratnē nekvalificē kā "okupāciju", bet kurās bruņota(-s) grupa(-s) īsteno kontroli pār teritoriju vai nu no valsts iekšienes, vai ārpus tās.¹¹⁴ Bruņota konflikta un vardarbības situācijas var arī rasties vienlaikus ar "ārvalsts kundzību", proti, situāciju, kad valsti politiski, ekonomiski vai kultūras ziņā kontrolē viena vai vairākas citas valstis, valstu apvienības vai valstu vadītas starptautiskas organizācijas (to ietekmes personas), vai būt šādas situācijas rezultāts.¹¹⁵

56. Frāze "visu sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējoši notikumi", ņemot vērā 1969. gada ĀVO Konvencijas humāno būtību un mērķi, jāsaprot kā attiecināma uz notikumiem, kas sabiedriskās kārtības (*ordre public*) uzturēšanu, pamatojoties uz tiesiskuma un cilvēka cieņas atzīšanu, ietekmē tiktāl, ka tiek apdraudēta iedzīvotāju dzīvība, drošība un brīvība.¹¹⁶ "Nopietnības" sliekšnis attiecas uz sabiedriskās kārtības traucējumiem, kas, visticamāk, sagraus valsts institūciju normālu darbību un ietekmēs valsts un sabiedrības iekšējo un ārējo drošību un stabilitāti. Šādus notikumus var atzīt par SBK vai IBK SHT izpratnē, bet tie var iekļaut arī notikumus, kas SHT izpratnē netiek atzīti par bruņotu konfliktu un kuros vardarbība notiek dažādu sabiedrības grupu starpā vai valsts un nevalstisko struktūru starpā.¹¹⁷ Pamats "visu sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējoši notikumi", šķiet, ir galvenais 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punkta elements, saskaņā ar kuru nosaka bēgļa statusu.¹¹⁸

57. Nopietnus sabiedriskās kārtības traucējumus var izraisīt vai nu vienreizēja darbība vai notikums, vai sistemātisku vai kumulatīvu darbību vai notikumu virkne, no kuriem valsts vai nu nevēlas, vai nespēj aizsargāt personas. Ņemot vērā definīcijā izmantoto terminu parastās nozīmes, "visu sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējoši notikumi" var risināties vai nu valsts daļā, vai visā valstī. Situācijas, kas valdībai ir likušas izsludināt ārkārtas stāvokli, var būt svarīgs, taču ne obligāts notiekošā stāvokļa raksturojums, tomēr katra situācija būtu jāizvērtē atsevišķi.¹¹⁹

58. "Sabiedrisko kārtību nopietni ietekmējoši notikumi" ir arī situācijas ar vispārēju vardarbību, t. i., vardarbību, kuras apmēri ir plaši un kas skar lielu skaitu cilvēku vai visu sabiedrību, smagi un/vai plaši cilvēktiesību pārkāpumi, kā arī notikumi, kurus raksturo valsts varas kontroles zaudēšana un tās nespēja

111 EXCOM Secinājums Nr. 103 (LVI), 2005. gads, (c) punkts.

112 Apvienoto Nāciju Organizācija, Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti, 1945. gada 24. oktobris, 1. UNTS XVI, 2. panta 4. punkts un VII nodaļa, ("ANO Statūti"), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html>. ANO Ģenerālās asamblejas agresijas definīcijas 1. pants, 1974. gada 14. decembris, A/RES/3314, <http://www.refworld.org/docid/3b00f1c57c.html>, un 3. pants, kurā neizsmeļoši ir uzskaitītas darbības, kas ir uzskatāmas par agresijas aktiem. Skat. arī SKT Romas Statūtus, 8. bis pants, 32. piezīme.

113 IV Hāgas konvencija par sauszemes kara likumiem un paražām un tās pielikums: Noteikumi par sauszemes kara likumiem un paražām, 1907. gada 18. oktobris, 42. pants, <http://www.refworld.org/docid/4374cae64.html>. Skat. arī: *Chiragov and Others v. Armenia*, pieteikums Nr. 13216/05, Eiropas Padome: Eiropas Cilvēktiesību tiesa, 2015. gada 16. jūnijs, 96. punkts, <http://www.refworld.org/docid/5582d29d4.html>.

114 Āfrikas Cilvēku un tautu tiesību komisija, Āfrikas Komisijas par pašreizējo cilvēktiesību situāciju Mali paziņojums, 2013. gada 18. janvāris, <http://www.refworld.org/docid/5108d96a2.html>.

115 Bandžulas harta, 97. piezīme, 20. panta 3. punkts: "Visām tautām ir tiesības uz šīs hartas dalībvalstu sniegtu palīdzību to brīvības cīņās pret ārvalstu kundzību politikas, ekonomikas vai kultūras jomā."

116 UNHCR, *Persons covered by the OAU Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa and by the Cartagena Declaration on Refugees (Submitted by the African Group and the Latin American Group)*, 1992. gada 6. aprīlis, EC/1992/SCP/CRP.6, <http://www.refworld.org/docid/3ae68cd214.html>.

117 Skat. šo Vadlīniju 5. punktu. Skat. arī Ženēvas konvenciju II papildprotokola 1. panta 2. punktu, 14. piezīme.

118 M. Sharpe. "The 1969 OAU Refugee Convention in the Context of Individual Refugee Status Determination". Grāmata: *V Türk, A Edwards and C Wouters* (eds.), *In Flight from Conflict and Violence. UNHCR's Consultations on Refugee Status and Other Forms of International Protection* (Cambridge University Press un UNHCR, iznāks 2017. gadā), 133. lpp.

119 SPPPT, 34. piezīme, 4. pants. Arī: ANO CTK 29. vispārējais komentārs, 43. piezīme.

vai nevēlēšanās aizsargāt tās iedzīvotājus, tostarp situācijās, kurās nevalstiskas struktūras īsteno represīvus piespiedu pasākumus sabiedrības kontrolei, kuri bieži iekļauj iebiedēšanu, ietekmēšanu un vardarbību.

59. Dažas no faktiskajām pazīmēm, ka notikums nopietni ietekmē sabiedrisko kārtību: izsludināts ārkārtas stāvoklis; starptautisko humāno tiesību pārkāpumi, tostarp kara noziegumi; ¹²⁰ terora akti; ievērojams skaits nogalinātu, ievainotu vai pārvietotu personu; skolu slēgšana; pārtikas, medicīnisko pakalpojumu un piegāžu, kā arī citu vitāli svarīgu pakalpojumu, piemēram, ūdens, elektrības un kanalizācijas trūkums; valsts iestāžu un dienestu, politiskās iekārtas, policijas un tieslietu sistēmas pārmaiņas vai sabrukums; paralēlu vai neformālu tieslietu un administratīvo sistēmu uzspiešana; un/vai nevalstisku struktūru kontrole pār valsts teritoriju.

C Bēgšanas vai pārcelšanās alternatīva iekšzemē

60. Iekšējās pārvietošanas apsvērumiem parasti nav nozīmes, nosakot bēgļa statusu saskaņā ar 1969. gada ĀVO Konvencijas I panta 2. punktu.¹²¹ I panta 2. punkts attiecas gan uz situācijām, kas skar bēgļa teritorijas "daļu" vai "visu" teritoriju.¹²² Tā kā I panta 2. punkts galvenokārt ir paredzēts situācijām, kurās tiek būtiski sagrautas valsts un sabiedrības struktūras, no personām nevar prasīt pārcelšanos uz citu valsts daļu, pat ja tajā nevalda tik ievērojami nelabvēlīgi ietekmēta situācija. Vienīgais izņēmums varētu būt situācijas, kas neapšaubāmi norisinās tikai konkrētā valsts daļā, reģionā vai pilsētā, ja valsts vēlas un ir spējīga aizsargāt pilsoņus citās teritorijās. Raugoties nākotnē, ir rūpīgi jāizvērtē situācijas un ar to saistītās vardarbības un nekārtību iespējamā izplatība uz citām teritorijām.

IV. 1984. GADA KARTAHENAS DEKLARĀCIJAS III NODAĻAS 3. SECINĀJUMA IZSMEĻOŠA ANALĪZE

A Sākotnējie apsvērumi, kas virza interpretāciju

61. Kartahenas Deklarācija par bēgļiem ir reģionāls aizsardzības instruments, ko 1984. gadā pieņēma vairāku Centrālamerikas un Dienvidamerikas valstu ekspertu grupa.¹²³ Tā bija Kartahenā (Kolumbija) notikušā starptautiskās bēgļu un pārvietoto personu aizsardzības Centrālamerikā, Meksikā un Panamā kolokvija rezultāts. Tās pieņemšana bija humāna un pragmatiska reakcija uz personu pārvietošanos, bēgot no konflikta un citām situācijām, kuras raksturo nekontrolēti draudi dzīvībai, drošībai vai brīvībai. Kartahenas Deklarācijā atkārtoti ir uzsvērtā patvēruma un neizdošanas principa miermīlīgā, nepolitiskā un viennozīmīgi humānā būtība, ilgtermiņa risinājumu aktīvas meklēšanas nozīme un nepieciešamība koordinēt un saskaņot pasaules mērogā un reģionā izveidotās sistēmas un valstu pūles.¹²⁴

62. Kartahenas Deklarācijas III nodaļas 3. secinājumā ir ieteikts par bēgļiem atzīt:

"personas, kuras ir pametušas savu valsti, jo to dzīvību, drošību vai brīvību apdraud vispārēja vardarbība, ārvalsts agresija, iekšējie konflikti, masveida cilvēktiesību pārkāpumi vai citi apstākļi, kas ir radījuši nopietnus draudus sabiedriskajai kārtībai."¹²⁵

63. Kartahenas Deklarācijā lietotajai "bēgļa" definīcijai šajā reģionā ir īpašs statuss, tostarp, ņemot vērā, kā tā ir iekļauta valstu tiesību aktos un tiek piemērota praksē.¹²⁶ Kartahenas Deklarācijā lietotās "bēgļa" definīcijas autoritāte ir atkārtoti apstiprināta Amerikas Cilvēktiesību tiesā,¹²⁷ Sanhosē Deklarācijā par bēgļiem un pārvietotajām personām (1994. gadā),¹²⁸ Mehiko Deklarācijā un rīcības plānā bēgļu starptautiskās aizsardzības stiprināšanai Latīņamerikā (2004. gadā),¹²⁹ Brazīlijas

120 SKT Romas Statūti, 32. piezīme, 8. pants.

121 UNHCR BPI vadlīnijas, 83. piezīme, 5. punkts.

122 *Recueil des décisions* (No 2 - 2008), *Benin: Comité d'éligibilité au statut de réfugié*, 2008. gads, 97. lpp., <http://www.refworld.org/docid/563cede14.html>. Skat. arī: A. Edwards, "Refugee Status Determination in Africa" (2006. gads) 14 *Afr J Intl Comp L* 227.

123 Beliza, Kolumbija, Kostarika, Salvadora, Gvatemala, Hondurasa, Meksika, Nikaragva, Panama un Venecuēla.

124 Skat. attiecīgi III nodaļas 4. secinājumu par tiesībām uz patvērumu; III nodaļas 5. secinājumu attiecībā uz neizdošanas principu; III nodaļas 11. secinājumu par integrāciju un III nodaļas 12. secinājumu par brīvprātīgu repatriāciju; un III nodaļas 14.–17. secinājumu par sadarbību, koordināciju un saskaņošanu.

125 Sākotnējā Kartahenas Deklarācijas III nodaļas 3. secinājuma tekstā spāņu valodā ir norāde uz "seguridad", kas angļu valodā pareizi tulkojams kā "aizsardzība", nevis "drošība", kas ir Kartahenas Deklarācijā izmantotais vārds; 5. piezīme.

126 Līdz šim Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīciju savos tiesību aktos ir iekļāvušas 14 valstis: Argentīna, Beliza, Bolīvija, Brazīlija, Čīle, Kolumbija, Salvadora, Gvatemala, Hondurasa, Meksika, Nikaragva, Paragvaja, Peru un Urugvaja. Turklāt Ekvadoras Konstitucionālā tiesa 2014. gada septembrī ir noteikusi, ka reģionālā definīcija ir jāatjauno valsts tiesiskajā regulējumā: Spriedums lietā 002-14-SIN-CC, Ekvadora: Konstitucionālā tiesa, 2014. gada 14. augusts, <http://www.refworld.org/docid/578f56084.html>.

127 2014. gada 19. augusta Konsultatīvais atzinums OC-21/14, kuru ir lūgusi Argentīnas Republika, Brazīlijas Federatīvā Republika, Paragvajas Republika un Urugvajas Austrumu Republika: Bērnu tiesības un garantijas saistībā ar migrāciju un/vai nepieciešamību pēc starptautiskās aizsardzības, OC-21/14, Amerikas Cilvēktiesību tiesa, 2014. gada 19. augusts, 76., 77., 79. un 249. punkts, <http://www.refworld.org/docid/54206c744.html>.

128 Sanhosē deklarācija par bēgļiem un pārvietotajām personām, 1994. gada 7. decembris, <http://www.refworld.org/docid/4a54bc3fd.html>.

129 Mehiko Deklarācija un rīcības plāns bēgļu starptautiskās aizsardzības stiprināšanai Latīņamerikā, 2004. gada 16. novembris, <http://www.refworld.org/docid/424bf6914.html>.

Deklarācijā par bēgļu un bezvalstnieku aizsardzību Amerikas kontinentā (2011. gadā)¹³⁰ un Brazīlijas Deklarācijā un rīcības plānā (2014. gadā).¹³¹

64. Kartahenas Deklarācijas kā aizsardzības instrumenta pamatā ir apņemšanās nodrošināt 1951. gada Konvencijā paredzēto attieksmi pret visiem bēgļiem.¹³² Tās tapšanu iedvesmoja 1969. gada ĀVO Konvencija un Amerikas Cilvēktiesību komisijas (IACHR) izstrādātā doktrīna.¹³³ Tās interpretācijā jāizmanto starptautisko un reģionālo tiesību normas, jo īpaši normas un standarti, kas ir iekļauti 1948. gada Amerikas Cilvēka tiesību un pienākumu deklarācijā,¹³⁴ 1969. gada Amerikas Cilvēktiesību konvencijā,¹³⁵ kā arī Amerikas cilvēktiesību organizāciju prakses materiāli atbilstīgi to attīstībai.
65. Turklāt kā humāns un uz aizsardzību vērsts instruments Kartahenas Deklarācija aicina "bēgļa" jēdzienu definēt iekļaujošā, arvien jaunā un elastīgā veidā.¹³⁶ Ja teksta parastā nozīme nav skaidra, ir jāveic tā interpretācija no mērķa viedokļa jeb teleoloģiskā interpretācija.

Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas darbības joma

66. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcija nodrošina starptautisko aizsardzību personām, kuras bēg no draudiem, kas ir radušies "objektīvi" identificējamos apstākļos, kuri nopietni apdraud sabiedrisko kārtību. Apstākļus, kas ir minēti Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā, raksturo nešķirojoši, neparedzami vai kolektīvi draudi, ko šādi apstākļi rada personas vai personu grupas, vai sabiedrības kā tādas dzīvībai(-ām), drošībai un brīvībai. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā ir uzsvērtā personu saskaršanās ar draudiem, kas minētajos apstākļos ir neizbēgami.

67. Tā kā Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcija ir vērsta uz universāliem apdraudējumiem, lēmumu pieņēmējiem ieteicams vienādi attiekties pret personām, kuras bēg no līdzīgiem apstākļiem tajā pašā valstī. Šādi tiek veicināta aizsardzības nepilnību risināšana reģionā, kā arī nodrošināti konsekventāki rezultāti dažādās lietās.

B Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas elementi

68. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcija kā bēgļus aizsargā personas, kuras atrodas (i) ārpus savas valsts,¹³⁷ (ii) jo ir apdraudēta to dzīvība, drošība vai brīvība, (iii) tā kā viņu valstī pastāv definīcijā minētie apstākļi. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas atsevišķie elementi ir izskaidroti turpmāk. Šie elementi ir jāizvērtē kā daļa visaptveroša procesa.

Bēgļi "uz vietas"

69. Pieteikumi attiecībā uz bēgļiem "uz vietas" tiek pieņemti saskaņā ar Kartahenas Deklarāciju, ņemot vērā 1951. gada Konvencijas interpretāciju (skat. šo Vadlīniju 31. punktu).

Apstākļi, kas liek bēgt

70. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā minētie apstākļi iekļauj, bez ierobežojuma, vispārēju vardarbību, ārvalsts agresiju, iekšējos konfliktus un masveida cilvēktiesību pārkāpumus. Turklāt citi apstākļi, kas ir radījuši nopietnus draudus valsts sabiedriskajai kārtībai, var arī izraisīt draudus personu dzīvībai, drošībai vai brīvībai, piespiežot tās pamest savu valsti. Ņemot vērā Kartahenas Deklarācijas aizsardzības mērķi, Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā minētie apstākļi ir jāizprot to parastajā nozīmē, cik tas ir iespējams, un jāinterpretē, ņemot vērā to attīstību, lai tos varētu turpināt piemērot apstākļiem, kas nebija paredzami, kad tika izstrādāta Kartahenas Deklarācija.

71. "Vispārēja vardarbība" nav ne tehnisks termins, ne termins ar striktu vai ierobežotu nozīmi. Šis termins, kas paredz individuālu pieeju katrā gadījumā, aptver situācijas, kuras raksturo plaši izplatīta un/vai pietiekami visaptveroša vardarbība, kas skar lielas personu grupas vai veselās iedzīvotāju kopienas. Pamatojoties uz starptautiskajām cilvēktiesībām, lai noteiktu, vai pastāv vispārējas vardarbības situācija, būtu lietderīgi identificēt faktiskos rādītājus attiecībā uz drošības incidentu skaitu un veidu,

¹³⁰Brazīlijas Deklarācija par bēgļu un bezvalstnieku aizsardzību Amerikas kontinentā, 2010. gada 11. novembris, <http://www.refworld.org/docid/4cdd44582.html>.

¹³¹Brazīlijas deklarācija un rīcības plāns, 2014. gada 3. decembris, <http://www.refworld.org/docid/5487065b4.html>.

¹³²Kartahenas Deklarācija, skat. 5. piezīmi, III nodaļas 8. secinājums. Skat. arī 1951. gada ANO pilnvaroto pārstāvju konferences par bēgļu un bezvalstnieku statusu Nobeiguma akta E ieteikumu, ANO pilnvaroto pārstāvju konference par bēgļu un bezvalstnieku statusu, 1951. gada 25. jūlijs, A/CONF.2/108/Rev.1, <http://www.refworld.org/docid/40a8a7394.html>.

¹³³Skat. Kartahenas Deklarācijas tekstu, 5. piezīme, III nodaļas 3. secinājums.

¹³⁴Amerikas Cilvēktiesību komisija, Amerikas Cilvēka tiesību un pienākumu deklarācija, 1948. gada 2. maijs, <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3710.html>.

¹³⁵Kartahenas Deklarācijas, 5. piezīme, III nodaļas 8. un 10. secinājumā ir iekļauta tieša atsauce uz 1969. gada Amerikas Cilvēktiesību konvenciju; 43. piezīme. ¹³⁶EXCOM Secinājums Nr. 103 (LVI), 2005. gads, (c) punkts.

¹³⁷Saskaņā ar Kartahenas Deklarācijas definīciju citātā "personas, kuras ir aizbēgušas no savas valsts" lietotā norāde "sava valsts" ir jāsaprot tā, kā tā ir skaidrota 1951. gada Konvencijā, proti, kā personas piederības valsts vai bezvalstnieku gadījumā – iepriekšējās pastāvīgās dzīvesvietas valsts.

- kā arī vispārējo vardarbības līmeni izcelsmes valstī un tā ietekmi uz civiliedzīvotājiem.¹³⁸ Vispārējas vardarbības situācijas ir arī situācijas, kas ir saistītas ar masveidīgiem un/vai nopietniem cilvēktiesību vai SHT pārkāpumiem. Vispārēju vardarbību konstatē, izvērtējot vardarbības intensitāti vai ģeogrāfisko izplatību vai abu šo rādītāju kombināciju.
72. Tā kā termins "vispārēja vardarbība" nav definēts SHT, tā piemērošanu nevar ierobežot tikai ar bruņota konflikta situācijām SHT izpratnē, lai gan to var attiecināt uz šīm situācijām, ja tiek izpildīti nosacījumi par SHT piemērojamību. Attiecībā uz to, ka situācijas atzīšanai par bruņotu konfliktu starptautisko humāno tiesību izpratnē ir ierobežota nozīme bēgļa statusa noteikšanā, skat. arī šo Vadlīniju 5. punktu.
73. Vispārējas vardarbības situācijās vardarbību var īstenot gan valsts, gan nevalstiskas struktūras. Noteicošais ir tas, kāda situācija valda teritorijā un ar kādiem riskiem ir saistīta vardarbība.
74. Terminu "ārvalsts agresija" saprot tādā pašā nozīmē kā starptautiskajās tiesībās definētos terminus "agresija", "agresīvs karš" un "agresijas akts", kā arī 1969. gada ĀVO Konvencijā iekļauto terminu "ārējā agresija" (skat. šo Vadlīniju 54. punktu).¹³⁹ Ņemot vērā Kartahenas Deklarācijas formulējumu un mērķi, ārvalsts agresiju var pielīdzināt noziegumam, kas izraisa starptautisku bruņotu konfliktu starptautisko humāno tiesību izpratnē,¹⁴⁰ kā arī attiecībā uz situāciju, kuru šajās tiesībās par tādu neatzīst. Šādas situācijas var iekļaut konfliktus, kurus uzkurina ārēju spēku iesaistīšanās, vai tos, kas ir izplatījušies no kaimiņvalstīm, tostarp citas valsts bruņoto spēku (piederīgo personu) klātbūtnes dēļ vai bruņotu ārvalstu grupu iebrukumu rezultātā.
75. "Iekšējie konflikti" Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā iekļauj IBK starptautisko humāno tiesību izpratnē.¹⁴¹ Tomēr, paturot prātā Kartahenas Deklarācijas aizsardzības mērķi, termins "iekšējie konflikti" aptver arī tādus iekšējus bruņotus konfliktus, kas SHT izpratnē netiek atzīti par IBK. Nosakot, vai pastāv iekšējs konflikts, starptautiskajām humānajām tiesībām ir informatīva, nevis izšķirīga nozīme. Arī iesaistīto vai skarto pušu nostāja tiek uzskatīta par informatīvu, nevis izšķirīgu (skat. šo Vadlīniju 5. punktu).¹⁴² Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas vajadzībām situācijas, kas nesasniedz IBK sliekšni SHT izpratnē, labāk varētu klasificēt, izmantojot "vispārējas vardarbības" vai "masveida cilvēktiesību pārkāpumu" pamatus.
76. Lai noteiktu, vai pastāv situācija, kurā notiek "masveida cilvēktiesību pārkāpumi", īpaši lietderīgi ir ņemt vērā ACT praksi. Termins "masveida" apzīmē pārkāpuma vērienu vai smagumu neatkarīgi no tā ilguma, tādēļ pārkāpums var būt arī viena notikuma sekas.¹⁴³ Arī tad, ja cilvēktiesību pārkāpuma sekas izplatās ne tikai uz faktiskajiem un tiešajiem cietušajiem, bet arī skar lielu iedzīvotāju daļu vai sabiedrību kopumā, situāciju var raksturot kā "masveida cilvēktiesību pārkāpumu". Arī tas, ka vajātājs – kā valsts, tā nevalstiska struktūra – ir veicis plānošanu un organizēšanu, var liecināt par situāciju, kurā pastāv "masveida cilvēktiesību pārkāpums", tomēr tā nav obligāta prasība. Ja cilvēktiesības pārkāpj nevalstiskas struktūras, "masveida cilvēktiesību pārkāpuma" situācija var rasties, ja valsts nespēj vai nevēlas aizsargāt tās pilsoņus, proti, nenovērš, neizmēģina, neizvirza apsūdzības vai nesoda par šādiem pārkāpumiem.¹⁴⁴ Šajā kontekstā pārvietošana var liecināt par "masveida cilvēktiesību pārkāpumu" vai izraisīt ievērojamus cilvēktiesību pārkāpumus. Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā savstarpēji netiek nošķirti apdraudētie tiesību veidi.

¹³⁸ACT ir konstatējusi, ka 20. gs. 80. gadu sākumā Salvadorā pastāvēja plaši izplatīta un/vai visaptveroša vardarbības situācija, norādot uz sistemātisku vardarbību, kas ilgstoši skāra lielu skaitu cilvēku, tos nešķirjot. Skat.: *The Massacres of El Mozote and nearby places v. El Salvador*, Amerikas Cilvēktiesību tiesa (ACT), 2012. gada 25. oktobris, 70. un 193. punkts, <http://www.refworld.org/docid/564ecfee4.html>. Amerikas Cilvēktiesību komisija, aprakstot "vispārējas vardarbības" situācijas, ir minējusi līdzīgus indikatorus. Tie iekļauj šādus indikatorus: a) vardarbīgu incidentu, kā arī šo incidentu upuru skaits ir ļoti liels; b) valdošā vardarbība iedzīvotājiem rada smagas ciešanas; c) vardarbības izpausmes ir iespējami nežēlīgākās – slaktiņi, spīdzināšana, sakroplošana, nežēlīga, necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās, patvaļīgi nāvessodi, cilvēku nolaupīšana, pazušana un smagi starptautisko humāno tiesību pārkāpumi; d) vardarbības akti bieži tiek pastrādāti ar mērķi izplatīt terorismu un visbeidzot panākt situāciju, kad personām nav citu iespēju kā bēgt no skartās zonas; e) vardarbīgi rīkojas valsts vai nevalstiskās struktūras, kā arī, ja valsts pati veic šādus aktus vai uzskūda, vai nereaģē uz citu personu rīcību, vainīgi netiek sodīti; f) ja vardarbību īsteno nevalstiskās struktūras, valsts iestādes nespēj tās efektīvi ierobežot, un g) vardarbības līmenis ir tik augsts un izplatība tik plaša, ka ir ievērojami traucēta normāla sabiedrības darbība. Skat., piemēram: Amerikas Cilvēktiesību komisija, Ziņojums par situāciju Jamaikā cilvēktiesību jomā, 2012. gada 10. augusts, OEA/Ser.L.V/II.144.5. un 27. lpp., <http://www.refworld.org/docid/51ff6504.html>.

¹³⁹Skat. 112. piezīmi un *Case Concerning Military and Paramilitary Activities In and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*; ANO Starptautiskās Tiesas (ICJ) spriedums pēc būtības, 1986. gada 27. jūnijs, <http://www.refworld.org/docid/4023a44d2.html>.

¹⁴⁰Skat. 1949. gada Ženēvas konvenciju kopējā 2. panta 1. punktu (13. piezīme), ko piemēro SBK un kurā ir minēta šī punkta ievērošana "visos pieteikta kara vai jebkura cita militāra konflikta gadījumā, kas var rasties starp divām vai vairākām Augstajām Līgumslēdzējām valstīm". Skat. arī Ženēvas konvenciju I protokola 1. panta 4. punktu (13. piezīme), kurā ar atsauci iekļauj "bruņotus konfliktus, kuros tautas, izmantojot savas tiesības uz pašnoteikšanos, cīnās pret koloniālo kundzību un ārzemju okupāciju, un pret rasistiskajiem režīmiem".

¹⁴¹Skat. 1949. gada Ženēvas konvenciju kopējo 3. pantu (38. piezīme), Ženēvas konvenciju II papildprotokola 1. pantu (14. piezīme) un *Prosecutor v. Dusko Tadic aka "Dule" (Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction)*, IT-94-1, bijušās Dienvidslāviņas Starptautiskais Kara noziegumu tribunāls (ICTY), 1995. gada 2. oktobris, 70. punkts, <http://www.refworld.org/docid/47fd520.html>.

¹⁴²Piemēram, lai arī Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas vajadzībām būtu pietiekami ar to, ka ANO Drošības padome situāciju raksturo kā IBK, šāda tās kvalifikācija nevar būt obligāta prasība. Skatīt arī: *UNHCR Arušanas Nobeiguma secinājumi*, 29. piezīme, 24. punkts.

¹⁴³*"Las Dos Erres" Massacre v. Guatemala* lieta, Amerikas Cilvēktiesību tiesa, 2009. gada 24. novembris, 73., 79. un 152. punkts, <http://www.refworld.org/docid/564ed31a4.html>; *Río Negro Massacres v. Guatemala*, Amerikas Cilvēktiesību tiesa, 2012. gada 4. septembris, 56., 58.–60. un 63. punkts, <http://www.refworld.org/docid/564ed2714.html>.

¹⁴⁴Lieta *González et al. ("Kokvilnas lauka lieta")* pret Meksiku, Amerikas Cilvēktiesību tiesa, 2009. gada 16. novembris, 236. punkts, <http://www.refworld.org/docid/564ed5234.html>.

77. ACT spriedumi vai pagaidu pasākumi¹⁴⁵, kā arī ACT pagaidu pasākumi¹⁴⁶ saistībā ar konkrēto situāciju būtu jāuzskata par pārliecinošiem pierādījumiem, ka pastāv situācija, kurā notiek cilvēktiesību masveida pārkāpumi. Arī cilvēktiesību institūciju vai tiesu paziņojumi var sniegt attiecīgos indikatorus. Tomēr šādi spriedumi un pasākumi nav obligāti, lai situāciju kvalificētu kā tādu, kurā notiek "masveida cilvēktiesību pārkāpumi". Šāda kvalifikācija notiek, izvērtējot faktiskos apstākļus, un to dara attiecīga bēgļu lietu lēmumu pieņemšanas iestāde, kas ņem vērā attiecīgo informāciju un pierādījumus, tostarp pieteikuma iesniedzēja paskaidrojumus.

78. Valstu lēmuma pieņemējas iestādes, lemjot par pieteikumiem bēgļa statusa saņemšanai saskaņā ar Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīciju, no visiem definīcijā minētajiem elementiem visretāk piemēro elementu "citi apstākļi, kas ir radījuši nopietnus draudus sabiedriskajai kārtībai".¹⁴⁷ "Sabiedriskās kārtības" jēdziens, lai gan vienas universāli atzītas definīcijas tam nav, Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijas kontekstā var tikt izprasts kā miers, iekšējā un ārējā drošība, kā arī valsts un sabiedrības stabilitātes, kā arī valsts iestāžu normāla darbība, kas pamatojas uz tiesiskumu un cilvēka cieņu. Apstākļi, kas būtiski traucē sabiedrisko kārtību, var iestāties gan bruņotos konfliktos starptautisko humāno tiesību izpratnē, gan miera laikā. Skat. arī šo Vadlīniju 56.–59. pantu.

79. ACT praksē apstākļi, kas būtiski traucē sabiedrisko kārtību, daļā gadījumu ir definēti, norādot uz valstu rīcību, atkāpjoties no to pienākumiem cilvēktiesību jomā situācijās, kad ir izsludināts ārkārtas stāvoklis.¹⁴⁸ Tomēr ārkārtas stāvokļa izsludināšana nebūtu jāuztver kā priekšnoteikums sabiedrisko kārtību nopietni traucējoša apstākļa konstatēšanai, kaut gan tas parasti liecinātu par to, ka šāda situācija pastāv.

80. Tā kā Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā ir minēti "īpaši apstākļi", šajā gadījumā īpašības vārds "īpaši" ļauj valstīm piešķirt aizsardzību apstākļos, kas nav saistīti ar Kartahenas Deklarācijas bēgļa definīcijā minētajām četrām situācijām.

Draudī dzīvībai, drošībai vai brīvībai

81. Trešais Kartahenas Deklarācijas definīcijas elements ir saikne starp apstākļi, kas ir radies izcelsmes valstī, un draudiem, ko tas rada valstī dzīvojošo personu dzīvībai, drošībai un brīvībai. Definīcijā minētie "draudi" vai riska elements norāda uz iespējamību, ka personai, personu grupai vai visiem iedzīvotājiem tiks nodarīts kaitējums; tas nenozīmē, ka kaitējums ir jau faktiski nodarīts. Saikne starp apstākļiem un draudiem nebūtu jāinterpretē tā, lai nepamatoti ierobežotu vai sašaurinātu starptautiskās aizsardzības piemērošanu personām, kuras bēg no savas valsts, piemēram, paredzot individuāli izvērtēt risku dzīvībai, drošībai vai brīvībai. Patiesībā ar to vien, ka situācija ir izveidojusies ģeogrāfiski tuvu personai, ir pietiekami, lai radītu draudus un piespiestu personu pamest valsti.

82. Tā kā Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcija ir vērsta uz apstākļiem, kas ietekmē grupas vai veselās sabiedrības, galvenā vērtība tiek pievērsta nevis personīgajai situācijai, kādā atrodas persona, kura bēg no dzīvības, drošības vai brīvības apdraudējuma, bet gan objektīvajiem apstākļiem izcelsmes valstī.

83. Norādes uz personu dzīvību, drošību un brīvību ir jāinterpretē plaši, iekļaujot tajās personu fizisko un garīgo integritāti, drošību, brīvību, cilvēka cieņu un iztikas līdzekļus, pamatojoties uz starptautiski un reģionāli atzītām cilvēktiesībām.

Bandu vai organizēto noziedzīgo grupējumu vardarbība

84. Personas, kuras bēg no bandu vai organizēto kriminālo grupējumu vardarbības, var atbilst bēgļa kritērijiem 1951. gada Konvencijas izpratnē.¹⁴⁹ Uz personām, kuras bēg no šādas vardarbības, var attiekties arī viens vai vairāki apstākļi, kas ir minēti Kartahenas Deklarācijas "bēgļa" definīcijā.

¹⁴⁵Pagaidu pasākumi ir ACT instruments, ko tā izmanto, lai novērstu neatgriezenisku kaitējumu tiesībām un brīvībām, kas Amerikas Cilvēktiesību konvencijā ir garantētas personām, kuras atrodas galēja smaguma un steidzamības situācijā. Pasākumus tiesa nosaka pēc savas iniciatīvas vai pēc puses lūguma un pēc šāda lēmuma atbildētājai valstij tiek nosūtīts lūgums sniegt aizsardzību iespējamajam(-iem) cietušajam(-iem). Skat.: Amerikas Cilvēktiesību konvencija, 43. piezīme, 63. panta 2. punkts, un Amerikas valstu organizācija (OAS), Amerikas Cilvēktiesību tiesas reglaments, 2009. gada 16.–29. novembris, 27. punkts, <https://www.cidh.oas.org/Basicos/English/Basic20.Rules%20of%20Procedure%20of%20the%20Court.htm>.

¹⁴⁶Amerikas valstu organizācija, Amerikas Cilvēktiesību komisijas reglamenta, 2013. gada 1. augusts, http://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/rul_esiachr.asp, 25. pants paredz, ka nopietnos un steidzamos gadījumos Komisija pēc savas iniciatīvas vai pēc puses lūguma var lūgt valsti veikt pagaidu pasākumus, lai novērstu neatgriezenisku kaitējumu personām vai lietā izskatāmajam jautājumam gan saistībā ar izskatīšanā esošu lūgumu vai lietu, gan saistībā ar personām, kuras atrodas attiecīgās valsts jurisdikcijā, neatkarīgi no tā, vai izskatīšanā atrodas to lūgums vai lieta.

¹⁴⁷ UNHCR, Nobeiguma secinājumi par "bēgļa" jēdziena paplašināto definīciju 1984. gada Kartahenas Deklarācijā; 2013. gada 15. un 16. oktobra apaļā galda sarunas, Montevideo, Urugvaja, 2014. gada 7. jūlijs, 7. lpp., <http://www.refworld.org/docid/53c52e7d4.html>.

¹⁴⁸Amerikas Cilvēktiesību konvencija, 43. piezīme, 27. panta 1. punkts, kas ļauj valstīm īstenot izņēmuma pasākumus kara, sabiedrības apdraudējuma vai citu ārkārtas situāciju laikā, kuras apdraud kādas dalībvalsts neatkarību vai drošību. Skat. *Habeas Corpus in Emergency Situations (Arts. 27(2), 25(1) and 7(6) American Convention on Human Rights)*, OC-8/87, Amerikas Cilvēktiesību tiesas atzinums, 1987. gada 30. janvāris, 19. un 20. punkts, <http://www.refworld.org/docid/402795714.html>.

¹⁴⁹ Par 1951. gada Konvencijas piemērošanu šādām situācijām skat. UNHCR Vadlīnijas par bandām, skat. 12. piezīmi.

C Bēgšanas vai pārceļšanās alternatīva iekšzemē

85. Kartahenas Deklarācijas bēgļa definīcija ir vērsta uz situācijām, kas būtiski sagrauj valsts un sabiedrības struktūru. Šādos apstākļos no personām nevar prasīt, lai tās pārvietotos uz citām valsts daļām, pat ja tajās situācija nav apgrūtināta tādā apmērā. Vienīgais izņēmums varētu būt situācijas, kas pastāv tikai konkrētā valsts daļā, reģionā vai pilsētā, ja valsts vēlas un ir spējīga aizsargāt pilsoņus minētajās teritorijās. Raugoties nākotnē, ir rūpīgi jāizvērtē situācijas un ar to saistītās vardarbības un nekārtību iespējamā izplatība uz citām teritorijām.

V. PROCESUĀLĀS UN PIEMĒROŠANAS PROBLĒMAS

A 1951. gada Konvencijas/1967. gada Protokola definīciju un reģionālo definīciju piemērošanas pieejas

86. Dažādās "bēgļa" jēdziena definīcijas nav savstarpēji izslēdzošas. Katra no tām atzīst personu par bēgli, tādējādi radot pienākumu piemērot 1951. gada Konvencijā paredzēto attieksmes standartu (skatīt šo Vadlīniju 8. punktu).

87. Piemērojot "bēgļa" definīcijas, vēlama pakāpeniska pieeja, saskaņā ar kuru bēgļa statuss vispirms tiek izvērtēts 1951. gada Konvencijas izpratnē, bet pēc tam, ja persona netiek atzīta par bēgli 1951. gada Konvencijas izpratnē, – saskaņā ar reģionālajām definīcijām. Šāda pieeja uzsver 1951. gada Konvencijas 1. panta A daļas 2. punktā noteiktās "bēgļa" definīcijas universālumu, šīs konvencijas juridisko pārākumu¹⁵⁰ un reģionālās definīcijas nepārprotami pakārtoto būtību.¹⁵¹

88. Tomēr reģionālo definīciju piemērošana būtu praktiskāka un efektīvāka situācijās, kas skar grupas, vai konkrētos reģionālos apstākļos,¹⁵² ja vien tiek piemērots 1951. gada Konvencijas attieksmes standarts.

B Faktu konstatēšana

89. Pieteikumi bēgļa statusa saņemšanai, kas ir saistīti ar bruņotu konfliktu un vardarbību, var būt sarežģīti no faktisko apstākļu viedokļa, jo pieteikuma iesniedzēja konkrētā situācija ir jāvērtē saistībā ar bruņota konflikta un vardarbības situācijas cēloņiem, būtu būtu un ietekmi. Ja nepiemēro pirmšķietamu bēgļa statusa atzīšanu, pieteikumi bēgļa statusa saņemšanai ir jāizvērtē pēc to individuālajiem apstākļiem, ņemot vērā aktuālo sniegto informāciju un attiecīgo informāciju par izcelsmes valsti.

Izcelsmes valsts informācija

90. Aktuāla, lietderīga informācija par izcelsmes valsti ir svarīga, lai izprastu bruņota konflikta un vardarbības situāciju un to, vai izcelsmes valstī norisinās kāda no reģionālajās definīcijās paredzētajām situācijām vai apstākļiem.¹⁵³

91. Attiecīgā informācija par izcelsmes valsti iekļauj gan kvalitatīvu, gan kvantitatīvu informāciju. Kvalitatīva informācija ir īpaši svarīga, lai nepieļautu pārpratumus, stereotipus un vispārinājumus, tā arī ļauj dziļāk izprast bruņota konflikta un vardarbības situāciju, t. i., situācijas vēsturi un attīstību, iesaistītās puses, kara līdzekļus un metodes, izmantoto stratēģiju un taktiku, kā arī sekas, ko situācija atstājusi uz valsti un personām, kuras tā ir skārusi.¹⁵⁴ Kvantitatīvā informācija, kas attiecas uz bruņotu konfliktu un vardarbības situācijām, ir jāizmanto ar pienācīgu piesardzību. Dažādos avotos var būt izmantotas dažādas metodes, kas bieži ir atkarīgas no to motivācijas vākt datus, tā radot būtiskas atšķirības starp avotiem. Lai gan statistikas dati var norādīt uz sekām, kuras situācija ir atstājusi uz iedzīvotājiem, šie dati var būt neskaidri vai neuzticami attiecībā uz risku, kaitējumu, attiecīgo 1951. gada Konvencijas pamatu un/vai cēlonisko sakaru starp kaitējuma risku un pamatu vai reģionālajās definīcijās minētajām situācijām. Statistikas informācija lielākoties apkopo situācijas kvantitatīvos rādītājus, piemēram, civiliedzīvotāju upuru vai pārvietoto personu skaitu, un var neatspoguļot citus kaitējuma veidus, ko personām, valsts struktūrām vai sabiedrībām tieši vai netieši ir nodarījis bruņotais konflikts vai vardarbība.

¹⁵⁰EXCOM Secinājums Nr. 87 (L), 1999. gads, (f) punkts; EXCOM Secinājums Nr. 89 (L), 2000. gads. Skat. arī 1969. gada ĀVO Konvenciju (4. piezīme), preambulas deviņā rindkopa, kurā kā bēgļu aizsardzības pamata un vispārējie tiesību akti ir minēti 1951. gada Konvencija un 1967. gada Protokols.

¹⁵¹Papildu arguments par labu secīgai pieejai saskaņā ar 1969. gada ĀVO Konvenciju ir I panta struktūra – panta 1. punktā atspoguļotā 1951. gada Konvencijas "bēgļa" jēdziena definīcija ir minēta pirms reģionālās definīcijas, kas ir iekļauta 2. punktā.

¹⁵²UNHCR Pirmšķietamās atzīšanas vadlīnijas, skat. 10. piezīmi, 2. un 5. punkts.

¹⁵³Radjabu v. The Chairperson of the Standing Committee for Refugee Affairs, 107. piezīme, 6. punkts. Saskaņā ar Tiesas viedokli, lai noteiktu, vai persona atbilst bēgļa statusa kritērijiem saskaņā ar paplašināto definīciju, jāizvērtē, vai personas izcelsmes valstī pastāv objektīvi konstatējami apstākļi, kas atbilst kādiem no definīcijā noteiktajiem apstākļiem.

¹⁵⁴ Sufi and Elmi v. United Kingdom, 45. piezīme, 241. punkts.

92. Izvērtējot pieteikumus bēgļa statusa piešķiršanai, informācijai par izcelsmes valsti jābūt saistītai ar pieteikuma iesniedzēja konkrētajiem apstākļiem. Bieži vien ir būtiskas problēmas iegūt uzticamu un precīzu informāciju par izcelsmes valsti, kas konkrēti attiektos uz noteiktām pieteikuma iesniedzēju grupām, tostarp bērniem¹⁵⁵ vai personām ar dažādu dzimumidentitāti un/vai seksuālo orientāciju¹⁵⁶. Bruņota konflikta un vardarbības situācijās šādas problēmas var būt īpaši izteiktas. Arī pieejamā izcelsmes valsts informācija par bruņota konflikta un vardarbības situācijām var neatspoguļot stāvokli konkrēti attiecībā uz sievietēm vai vīriešiem, tostarp dzimumspecifiskos kaitējuma veidus, vai neņemt vērā iesaistīto pušu mainīgo ainu un to rīcību.¹⁵⁷Lēmumu pieņēmējiem šis apstāklis ir pienācīgi jāņem vērā. Bruņota konflikta un vardarbības situācijās, ja nav pieejama izcelsmes valsts informācija par konkrētu grupu situāciju, tas nav jāuztver kā norāde, ka šīs grupas nesaskaras ar konkrētiem draudiem.

Pierādīšanas pienākums

93. Lai arī pamatā pierādīšanas pienākums ir personai, kura iesniedz pieteikumu, pienākums apkopot un izanalizēt visus būtiskos apstākļus un pierādījumus, kas tos pamato, ir kā pieteikuma iesniedzējam, tā lēmuma pieņēmējam.¹⁵⁸Šī dalītā atbildība ir īpaši svarīga, ja izcelsmes valstī ir izveidojusies bruņota konflikta situācija un vardarbība, jo tas apgrūtina informācijas un dokumentācijas iegūšanu gan kopumā, gan attiecībā uz konkrēto personu.¹⁵⁹Cilvēkiem, kuri bēg no šādas situācijas, visticamāk, ievērojamas grūtības radīs sīkāku ziņu sniegšana par notikumiem, kas apliecina vajadzību pēc starptautiskas aizsardzības, un/vai pierādījumu iegūšana sava prasījuma pamatošanai. Tādēļ šādos apstākļos šaubas bieži ir jātulko par labu pieteikuma iesniedzējiem.¹⁶⁰

UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 8: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2009. gada 22. decembris, HCR/GIP/09/08, 74. punkts, <http://www.refworld.org/docid/4b2f4f6d2.html>.

156 UNHCR Vadlīnijas par dzimumvajāšanu, 56. piezīme, 37. punkts. UNHCR Vadlīnijas par seksuālo orientāciju un/vai dzimumidentitāti, 56. piezīme, 66. punkts.

157 UNHCR Keiptaunas Nobeiguma secinājumi, 3. piezīme, 23. punkts.

158 UNHCR Rokasgrāmata, 26. piezīme, 196. punkts. Skat. arī UNHCR, *Beyond Proof, Credibility Assessment in EU Asylum Systems: Full Report*, 2013. gada maijs, 86.–88. lpp., <http://www.refworld.org/docid/519b1fb54.html>.

159 Bēgļa apelācijas sūdzība Nr. 71462/99, *Tamil and a Citizen of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka v. Refugee Status Branch of the New Zealand Immigration Service*, 71462/99, 54. piezīme, 51. punkts.

160 UNHCR Rokasgrāmata, 26. piezīme, 203. punkts.